

Kepéné Bihar Mária - Lendvai Kepe Zoltán

HAGYOMÁNYŐRZŐ HÍMZŐ SZAKKÖRÖK A MURAVIDÉKEN

**HOGY NE
MENJEN
FELEDÉSBE
2.**

Kepéné Bihar Mária – Lendvai Kepe Zoltán
Hagyományőrző hímző szakkörök a Muravidéken

HOGY NE MENJEN FELEDÉSBE 2.

Sorozatszerkesztők:
Kepéné Bihar Mária – Lendvai Kepe Zoltán

Kepéné Bihar Mária - Lendvai Kepe Zoltán

HAGYOMÁNYŐRZŐ HÍMZŐ SZAKKÖRÖK A MURAVIDÉKEN

Lendva
2012

Kiadó:
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva

Felelős kiadó:
Kepe Lili

Fotók:
Baumgartner Dubravko
Lendvai Kepe Zoltán
Szolarics Nad Klára

A fényképek digitalizálása:
Časar Sebastijan
Vida Szimona

A könyvben található hímzésmotívumokat ábrázoló fényképek a Lendvai Galéria és Múzeum gyűjteményében található textilekről készültek.

A hímző szakkörökről készült fényképeket az ott tevékenykedők és a Népújág szerkesztősége bocsájtották rendelkezésünkre, amit ezúton is köszönünk.

Magyar nyelvi lektor:
Patyi Zoltán

Fordítás szlovén nyelvre:
Novak Császár Jolán

Fordítás angol nyelvre:
Lidija Kreft

Grafikai tervezés és tördelés:
GraForma, Meszelics László

ISBN: 978-961-6232-47-0

Nyomda:
Schwarz d.o.o.

A kiadványt támogatta:

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

AJÁNLÁS

Széles körben értelmezve hagyománynak nevezhető mindazon érték, amit egy közösség megőrzésre és továbbadásra méltónak tart. A hagyomány az élet számos színterén megjelenik, és számtalan módon megnyilvánul. Beszélhetünk például egy-egy család hagyományairól, egy-egy nemzet történeti tradícióiról, de a társadalom különféle rétegeinek, így a katonaságnak, a polgárságnak vagy a parasztságnak is meg voltak és meg vannak a maga hagyományai. A hagyomány meghatározásában már eleve benne foglaltatik, hogy legyen az bármennyire értékes, foglaljon magába bármilyen bölcsességet, ha nem őrződik meg, nem hagyományozódik tovább, akkor elveszíti lényegét, megszűnik éltető erő lenni.

A népi kultúra különféle megnyilvánulásai közül mindig is a népművészet volt az, amely leginkább a közérdeklődés homlokterében állt. A történelem folyamán a klasszikus, vagy úgynevezett „magas” művészet többször a népművészetben látta azt a tiszta forrást, amiből merítve újra és újra fel tudott töltekezni, meg tudott újulni. Költők, írók, képzőművészek, tudósok kutatták és mentették a néprajzi értékeket, hogy azokból tanuljanak, ihletett merítsenek. Gondoljunk csak a romantika korára! Ez a külső érdeklődés sokszor a kihalástól is megóvott egy-egy hagyományt, amelyhez a „nép” ugyan a végsőkig ragaszkodott, de mégis elérkezett azon időszak, amikor már szégyellni valónak, ósdinak tartotta. Mivel a funkciója megszűnt, a „modern” világhoz képest már csak az elmaradottságnak és a szegénységnek a jelképe lett.

A Szlovéniában élő magyarság néprajzilag főként a Lendva-vidék, a Hetés és az Őrség történeti-néprajzi tájak hagyományvilágához kötődik. E tájak népművészeti értékei közül az itt élő magyarság talán a hetésinek nevezett népviseletére és hímzésére a legbüszkébb. Ma már talán nehéz elhinni, de reális veszélye volt annak, hogy ez a kincs örökre elveszzen. Abban, hogy a hetési hímzés mégis újjászülethetett, óriási érdeme van dr. Kerecsényi Edit néprajzkutatónak, valamint a Muravidéken működő hímző szakköröknek és vezetőiknek. E hímző szakkörök már közel huszonöt esztendeje gyűjtik egybe a kézimunkázni szerető, társaságra vágyó lányokat és asszonyokat. Közelgő jubileumuk előtt tiszteleg a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a Lendvai Galéria és Múzeum által rendezett nagyszabású kézimunka-kiállítás, és ez alkalomból jelenik meg a *Hogy ne menjen feledésbe című néprajzi sorozat második kötete* is. Ezen kiadványt a szlovéniai magyarság körében működő hagyományörző hímző szakköröknek ajánljuk, amelyek reményt adnak arra, hogy a hetési népi textilkultúra megújulva tovább élhet.

A kiadó és a szerzők
Lendva, 2012 márciusa

Kelengyészekrény.

A Lendvai Galéria és Múzeum Néprajzi Gyűjteménye.

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánlás.....	5
A Hetés és az Őrség vonzásában.....	9
A Hetés és az Őrség népi textilkultúrája.....	17
Dr. Kerecsényi Edit életműve és a hetési hímzés reneszánsza.....	26
Hagyományörző hímző szakkörök a szlovéniai magyarság körében.....	29
A Csentei Petőfi Sándor Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	36
A Dobronaki Petőfi Sándor Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	38
A Göntérházi Hetés Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	40
A Gyertyánosi Hajnal Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	42
A Hodosi Őrség Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	44
A Hosszúfalui Fehér Jani Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	46
A Kapcai József Attila Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	48
A Lendvai Nyugdíjas Egyesület hímző szakköre.....	50
A Muraszombati Baráti Kör hímző szakköre.....	52
A Pártosfalvi Rózsa Kézműves Egyesület hímző szakköre.....	54
A Petesházi Horváth József Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	56
A Pincei Zala György Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	58
A Radamosi Harangvirág Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	60
A Hármasmalmi Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	62
A Domonkosfai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület hímző szakköre.....	63
A muravidéki hagyományörző hímző szakkörök szakmai vezetői és népi iparművészei.....	65
Dediščina vedenin prekmurskih Madžarov.....	74
Embroidery Societies in Muravidék.....	78
Irodalom.....	81

Főkötő pántlikájának himzése.

A HETÉS ÉS AZ ŐRSÉG VONZÁSÁBAN

A szlovéniai magyarság hagyományőrzése két karakteres néprajzi táj, a Hetés és az Őrség népi kultúrájából táplálkozik. A Hetés sík vidéke a Kárpát-medence nyugati peremén, közelebbről a történelmi Zala megye délnyugati részén terül el. Északról az Őrség, keletről a Göcsej, délről a Lendva-vidék, nyugatról pedig a ma is nehezen átjárható Fekete-erdő határolja. Ezt a körülbelül 7x7 kilométer kiterjedésű területet a Kebele patak és a Lendvavíz öleli közre. Települései viszonylag jó termőfölddel, legelőkkel, erdőkkel és vizekkel megáldott környezetben alakultak ki. A mélyen fekvő, helyenként vizenyős, sík területek és erdők védelmet biztosítottak, de egyben elzártságot is okoztak. A Hetés lakossága ebben a viszonylagos zártságban az évszázadok folyamán megalkotta, és a 20. század közepéig megőrizte sajátos életmódját, népviseletét, népi építkezését, napjainkig pedig nyelvjárását és szellemi kultúráját.

A Hetés tájegység határait szinte mindegyik kutatója másképpen húzta meg. Gönczi Ferencz, a 20. század elején tizenhét községet és tizenöt pusztát vett a Hetés területének, a Csesztreg, Dobronak és Lendvahosszúfalu által meghatározott háromszögben.¹ Mások viszont egész Lendva-vidék magyar falvait is hozzászámították, mint például a 19. század végén a Hetés egyik első kutatója Bellosics Bálint, aki a Hetéssel kapcsolatosan „harminc és egynéhány községnek gyűjtőnévé”-ről beszélt.² Ennek oka elsősorban abban rejlik, hogy a Lendva-vidéki magyar falvak lakóira mindig is jellemző volt az azonos életmód, tájnyelv és népviselet. A történeti Hetés határai Szentmihályi Imre kutatásai révén rajzolódottak ki. Véleménye szerint a történeti Hetéshez a következő tíz település tartozik: Bödeháza, Gáborjánháza, Szijártóháza és Zalaszombatfa, amelyek Magyarországon találhatóak, valamint Bánuta, Göntérháza, Hidvég, Kámaháza, Radamos és Zsitkóc, amelyek ma a Szlovén Köztársaság területén fekszenek.³

Figyelemre méltó módon a szlovéniai magyarság és a zalai közgondolkodás hetésinek tart egyes olyan néprajzi sajátosságokat, amelyeket a szakirodalom és a néprajzi gyűjtések alapján a Lendva-vidék, a Göcsej és az Őrség területén is ismertek. A közgondolkodásban és beszédben meggyökeresedett fogalomnak számítanak, egyebek között a hetési nyelvjárás, a hetési fumu, a hetési viselet, a hetési szóttos vagy a hetési hímzés kifejezések. Ennek egyfelől az lehet a magyarázata, hogy a Hetés viszonylagos

1 GÖNCZI Ferencz 1914. 27.

2 BELLOSICS Bálint 1897. 88.

3 SZENTMIHÁLYI Imre 1977a. 412-436.

elzártága, majd pedig a perifériára kerülése miatt legtovább őrizte ezeket a kulturális jegyeket, így az emberek leginkább a Hetéshez kötik őket. Másfelől, az 1970-es években, amikor a hagyományok felújítására igény mutatkozott, jelentős mértékben a hetésiektől gyűjthették össze és tanulhatták újra ezt a kulturális örökséget, így a „hetési forráshoz” kellett nyúlniuk. Érdeemes megemlíteni azonban azt is, hogy Lendva-vidék kutatói előszeretettel választották kutatásuk helyszínéül a történeti Hetés településeit.

A hetési települések lokális központjuknak mindig is Alsólendvát tekintették, azonban 1920 után a magyarországi hetésiek számára Lenti lépett a helyébe. Vallási központjuk évszázadok óta a dobronaki plébánia volt, a trianoni határ meghúzása után pedig a magyarországi hetési hívők Gáborjánházán építettek maguknak templomot. Vásárközpontjaik Alsólendva,⁴ Dobronak,⁵ Bántornya⁶ és Csáktornya⁷ voltak. A 20. századi mesterséges határ kialakításával a magyarországi Hetésben élők számára elvesztek a hagyományos vásárközpontjaik, így új kereskedelmi központok felé, Lenti, Zalalövő és Letenye felé fordultak. A síkvidéken elterülő Hetésben a szomszédos, dimbes-dombos Őrséggel és Göcsejjel szemben nem szerez, illetve szeges településrend alakult ki. A Lendva-vidéken a falvak egy része a tradicionális kereskedelmi utak mentén jött létre, másik része pedig ezek leágazásai mentén. A Hetés népi építkezésében évszázadokon keresztül a fa dominált, amelyet a 19. század végéig kezdett felváltani a téglá. A boronafalu épületek legtovább a pincehegyi építézetben maradtak fenn. A nyugat-dunántúli háztérület részeként itt is, egészen a 19. század végéig elterjedt volt a kerített és a hajlított háztípus. A boronásházak központi helyisége volt a füstös konyha, a tehetősebbek cseréptetős háza előtt pedig oromfalas udvari előtornác, azaz kódísállás díszelgett. Az udvar gazdasági épületei közül a torkospajta dominált, az Őrségre és a Göcsejre jellemző kástuk a Hetésben nem fordultak elő.⁸

A Hetés gazdálkodásában a 20. század második feléig a szemtermelés és a legeltető állattartás dominált. Érdekes megemlíteni, hogy a Hetésben „emberemlékezet óta” nem tartottak kecskéket és birkákat. Másodvetésként a köles és a hajdina termesztése

4 Alsólendva, 1952-től Lendva (szlovénul Dolnja Lendava, Lendava) Hetés legészakibb településétől Zsitkóctól vagy Jósectól (1935 óta Bödeháza része) mintegy 12 kilométer távolságra fekszik, a legközelebbi hetési településtől (Lendva)Hidvégtől pedig mintegy 5 kilométerre.

5 Dobronak (szlv. Dobrovnik). A település nevét a 19. század végén Lendvavásárhelyre változtatták. A legközelebbi hetési település Zsitkóc mintegy 2 kilométer, a legtávolabbi Hidvég és Zalasombatfa mintegy 8 kilométer távolságra található.

6 Bántornya = szlv. Turnišče. Többségében vend, avagy szlovén lakosú település, Hetés legnyugatibb településétől Radamostól mintegy 6 kilométerre.

7 Csáktornya = hrv. Čakovec. Muraköz (hrv. Medžimurje, szlv. Medmurje) központja, 1920 előtt a történeti Zala megyéhez tartozott. Hetés legdélibb településétől Hidvégtől mintegy 29 kilométer távolságra található. (Alsó)Lendva és Csáktornya között 1890 óta létezik vasúti összeköttetés.

8 BELLOSICS Bálint 1897. 88-103.

Hetési női ingek kézelői.

Hetési női ingek kézelői.

napjainkig fennmaradt. A hajdina és a köles hántolására a lábbal működtetett lüküt használtak. Az úgynevezett *kerekrépát*,⁹ akárcsak a káposztát étkezési célra termelték és lereszelve savanyították. Mindig is népszerű volt a tök termesztése és a *köpesztett*, azaz kézzel hántolt magból a tökmagolaj préselése. A szőlőművelésnek, a borkészítésnek, a gyümölcsészetnek és pálinkafőzésnek is komoly szerepe volt a gazdálkodásban. A filoxéravész után a parasztság körében rohamosan elterjedtek a magántermő szőlőfajták a Riganócon, a Dobronak-hegyen és a Lendva-hegyen. 1920 után a noha magántermő szőlőfajtának itt vend hatásra a *smarnica* elnevezése honosodott meg.¹⁰

A népi táplálkozásban a II. világháborúig a rozskenyér dominált és a kásafélék. A kásaételek alapanyaga a hajdina és a köles volt. A hajdina napjainkig történő megőrződéséhez nagyban hozzájárult, hogy a disznóvágás elmaradhatatlan étele még ma is a *véröskóbász*, azaz a hajdinas véreshurka. A pépes ételeket *gánicának* nevezik, úgy mint *kukorica- és krumpligánica*. Ma is népszerű étel a krumplipépéből és lisztből készült *dödölle*. Nagyon kedvelték a savanyított *kerekrépából* vagy savanyúkáposztából főzött leveseket,¹¹ amelyeket rántással és babbal dúsítottak. A babot borsónak nevezik még ma is, a zöldborsót pedig cukorborsónak. A hústartósítás legelterjedtebb módja a füstölés mellett a *vindűshús* készítése volt, vagyis a lesütött húsnak a *vágottzsírbán* és vindelyben való tárolása. A tökmagolaj a saláták, egytálételek, málék ízesítője volt, de halat is szívesen sütöttek benne. A közvélekedés a Hetéshez köti a magyarság egyik legdíszesebb, antropomorf lakodalmi kalácsát, a pólyásbaba alakú, termékenységi szimbólumként szolgáló fumut is.¹²

A hetési népszokások közül az egyik legnevezetesebbnek a göntérházi és radamosi Gergely-járást tartják, de itt lényegében egy szokásnak a 19-20. század fordulóján történt újratereztéséről, felelevenítéséről beszélhetünk, ami egy göntérházi tanító nevéhez fűződik. A visszaemlékezések szerint Göcsejhez hasonlóan itt is ismert volt a regölés és a lucázás.¹³ A húsvéti szokásrend érdekessége, hogy a szlovéniai magyarság körében, így a határon túli Hetés településein sem ismert a húsvéthétfői locsolkodás, helyette a keresztszülők látogatják és ajándékozzák meg keresztygyermeküket. Az emberélet fordulóihoz kapcsolódó szokások közül a halotti szokásrend maradt fenn legtovább és legépebben, mivel a szlovéniai hetési falvakban egészen az 1990-es évek elejéig a házaktól temettek. Még ma is szokás a temetői siralomházakban, siralomkamrákban a virrasztás és a halottak kántori búcsúztatása. A szőlészeti munkákhoz

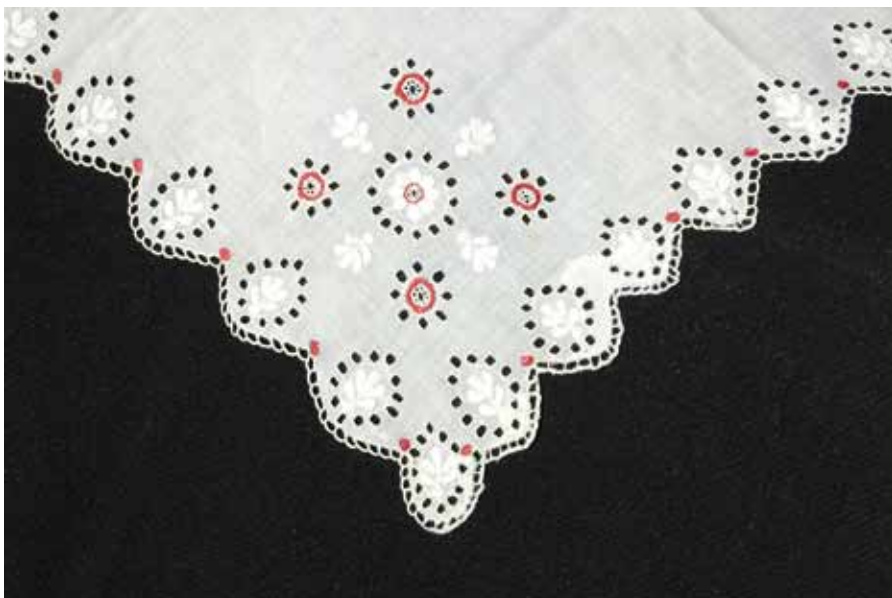
9 Brassica rapa var. rapa.

10 A zalai és annak részeként a Lendvahegyi szőlő és borkultúráról legújabban értekeznek: MÓD László – SIMON András 2002. és BENCE Lajos (szerk.) 2007.

11 Mind a káposzta, mind a *kerekrépa* reszelt formában, fakádakban került savanyításra.

12 GÖNCZI Ferencz 1914. 156., SZENTMIHÁLYI Imre 1977b. 19-21.

13 A muravidéki kalendáris népszokásokról monográfikus jelleggel: HALÁSZ Albert 1999.

Hetési kézbevaló kendők.

és a szőlőtermelés jeles napjaihoz a Vince-, a Márton- és az Orbán-naphoz kötődve a 20. végétől hagyományteremtő szándékú rendezvények, ünnepek kapcsolódnak, amelyek egy része átvétel a szlovén és az osztrák területekről.¹⁴

A Hetésből a gazdag szokás- és hiedelemvilággal összevetve aránylag kevés szöveges folklóralkotás ismert. A Hetés már említett szakrális központjaihoz a lendvahegyi Szentháromság kápolnához, a bántornyai templomhoz és a radamosi Mária-fához kötődik a hetési magyarok mondahagyományának egy jelentős része. A történeti mondák központi alakjai: Attila király, Szent László király, az alsólendvai Bánffyak és Hadik Mihály kapitány. A szöveges folklóranyagban vaskos szeletet képeznek a falucsúfólók és az igaz történetek.¹⁵ Arra is több jel utal, hogy a Hetésben gazdag archaikus apokrif ima anyag van lappangóban.¹⁶ A Hetés népzenejéről és néptáncagyományáról nagyon kevés kutatás született ez ideig. Ezek során számos régi stílusú népdala és egy polgárosult tánckultúra nyomára bukkantak.

Az Őrség a Nyugat-Dunántúl magyar népességének legrégebb és megszakítás nélkül egy helyhez kötött, néprajzilag is leginkább megkülönböztethető történeti-táji és néprajzi csoportja. Első néprajzi leírását Nemesnépi Zakál Györgynek köszönhetjük 1818-ból. Lakói öntudatosan a honfoglalás utáni őrállók egyenes leszármazottainak tartják magukat. A történeti és nyelvészeti adatok, továbbá az évszázadokon át fennmaradt családnevek is azt valószínűsítik, hogy az Őrség lakossága a honfoglalás óta folyamatosan egy helyben él. A határvédő szerepre utal maga az Őrség elnevezés is. Kiterjedését a történeti-néprajzi kutatás hol szűkebben, hol tágabban értelmezi. Kiindulásként megbízható alapnak tekintjük az 1548-ból származó tizedösszeírást, amely tartalmazza az őrségi tartomány településeinek felsorolását: Pankasz, Szaknyér, Felsőrákos, Ispánk, Őriszentpéter, Szalafő, Hodos, Kapornak, Bükkallja, Szomoróc, Őrmihályháza, Dávidháza, Senyeháza, Bajánháza, Kápolnásfalu, Szatta. Minden őrségi településre jellemző szerkezeti sajátosság, hogy dombtetőn épült és közvetlen közelségben állott a ma már csak kisebb-nagyobb foltokat képező erdővel. Az őrségiek határvédő szerepe a középkor végével megszűnt, de a nyugati területeket birtokló főurak, földesurak századokon át tartó küzdelemben is csak egy részüket tudták jobbagyorsa kényszeríteni. Ebbe az őrségi nép természetesen sohasem nyugodott bele.¹⁷ Az Őrség településtörténeti jellegzetessége az ún. szeres szórványtelepülés, amely a Vendvidék egy részének sajátossága is. A falvak lakossága egymástól kisebb-nagyobb távolságban fekvő irtásföldeken, dombtetőkre épített házcsoportokban, ún. szereken él.

Az Őrség mezőgazdasági szempontból viszonylag kedvezőtlen adottságú vidék.

14 A muravidéki magyarság szőlőhegyi ünnepeiről: MÓD László – SIMON András 2002.

15 A muravidéki magyar népmondákról: MAGYAR Zoltán 2010.

16 BIHAR Mária – LENDVAI KEPE Zoltán 2002. 184-195.

17 GRÁFIK Imre 1996. 22.

Feltehetően ez is oka annak, hogy itt nem alakultak ki nagybirtokok. Inkább a nemesi jogú szabad kis- és középbirtokok jellemezték. A két világháború között a lakosság többsége még kis- és középparaszt volt, egy-egy gazdasághoz átlagosan négy-öt személy tartozott. Az agyagos, silány és kevés föld egyfelől korlátozta az őrési gazdák lehetőségeit a földművelésben, másfelől kényszerítette őket a talajjavításra, valamint az erdőgazdálkodás és az állattartás kiterjesztésére. Az Őrségben a 19. és 20. század fordulóján kezdték meg a szarvasmarha nagyobb mértékű tenyésztését. A kedvezőtlen gazdálkodási adottságok következtében az őrésieknek tehát törekedniük kellett más kiegészítő tevékenységek kiaknázására is. Az agyagos talaj sem maradt felhasználatlanul az Őrségben. A belső és a külső piacot egyaránt ellátó fazekasság alakult ki. Az őrési emberek természetesen jól értettek a fa megmunkálásához is, házaikat, gazdasági épületeiket, munka- és háztartási eszközeiket, bútoraikat is el tudták maguknak készíteni.¹⁸ A fazekasság és a fagemunkálás mellett a vessző- és szalmafonás, illetve a szövés-fonás is elterjedt kézműves tevékenység volt az Őrség területén.¹⁹

A szlovéniai Őrség és Dombvidék magyarlakta településeinek néprajzi sajátosságait bemutató fejezetek sajnos nem lehettek annyira bőségesek és részletesek, mint a Hetésről szólóak. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy a trianoni határ meghúzása után az 1960-as évekig e területen semmilyen néprajzi kutatómunka nem folyt, azt követően pedig csak szórványos.

Hetési gyapjúhímzéses feketekötény részlete.

18 GRÁFIK Imre 1996. 23.

19 GRÁFIK Imre 1966. 23-28.

A HETÉS ÉS AZ ŐRSÉG NÉPI TEXTILKULTÚRÁJA

A Hetés népi kultúrájának legrepresentatívabb eleme a textilkultúra és ezen belül is a viselet.²⁰ Már Gönczi Ferencz is említést tett róla a 20. század elején íródott monográfiájában, hogy „oly cifrán és szépen sehol sem szönek e vidéken, mint itt”.²¹ Az európai parasztság gazdálkodásában hosszú évszázadokon keresztül igen jelentős szerepet töltött be a kender és a len finom rostjainak fonallá pödrése, majd ennek vászonná, textíliává szövése. Az így nyert anyagokból a család és a gazdaság textilszükségletét egykor teljes egészében biztosították. Kender- és lenvászonból készültek a testi ruházat egyes darabjai, ezenkívül a lakás és háztartás, valamint a gazdaság területén sokrétűen tudták hasznosítani a házilag előállított textíliákat. Ugyanakkor jelentős értéket képviselt az a sok kötél- és madzagfajta, amit a kenderfeldolgozás melléktermékeként elhulló részekből fontak, szöttek, sodortak. Így még az apróbb és legdurvább hulladékrost sem minősült értéktelen szemétnek. Minnél inkább törekedett egy parasztgazdaság az önellátásra, annál jobban ragaszkodott a gyapjú, a kender és a len házi feldolgozásához. A hagyományos szerszámokkal és hagyományos módon végzett textilmunka a paraszti munkák közül az egyik legidőigényesebbnek és legkörülményesebbnek számított. Egy méter kendervászon előállítása egy parasztcsalád 25-30 munkaórájába került átlagosan.²²

A hetési asszonyokat ismert kelengyekészítőknak tartották. A fehér alapszínű, piros díszítésű szöttesek magasfokú szövési tudásról tanúskodnak. A szöttesek legpompásabbika a dúsan szőtt, hosszú dísztörölköző volt. Ennek aljára a 19-20. század fordulóján gyakran került subrika technikával készített magyar koronás-címeres és madaras díszítmény. A fentebb említett fumu és a szöttek készítési tudás továbbéltetéséért rengeteget tett a Zalasombatfán az 1950 és 1980 közötti évtizedekben tevékenykedő Virág Béla tanár és felesége Virágné Török Terézia, aki később a népművészet mestere lett. Ők hagyományörző együtttest szerveztek a helyi lakosokból és felelevenítették a hetési lakodalmat. Minden egyes fellépésükre fumut süttettek a helyi asszonyokkal. Összegyűjtötték a régi hímzsmintákat és szövőszékeket, amelyek segítségével háziipari szövetkezetet szerveztek. A szö-

20 A hetési népi textilkultúráról és a hetési viseletről: BELLOSICS Bálint 1903. 273-279., SZENTMIHÁLYI Imre 1977b. 31-38., KERECSÉNYI Edit 1999., 2002., PŠAJD Jelka 2005., KÉPÉNÉ BIHAR Mária - LENDVAI KEPE Zoltán 2006.

21 GÖNCZI Ferencz 1914. 646.

22 SZOLNOKY Lajos 1991. 341-342.

vetkezet kisebb-nagyobb átalakulással az 1990-es évek elejéig működött és közel hatvan hetési asszonymak nyújtott megélhetést.²³

Gönczi Ferencz leírásaiból az is kiderül, hogy a hetési leányok és asszonyok nemcsak a szövés-fonásban, de a textilek díszítésében is kitűntek: „A női kézimunkát szeretik s abban szép ügyességet tanusítanak, különösen a himzésben. A váncosokat, abroszokat, törülközőket széleiken, az ingek mizliüt (mell) és liénzüit (kézelőit), kötényeket, fejkendőket, zsebkendőket kihimezik különféle virágalakokkal. Különösen Hetésben s a Csertamelléken a zebeczkei asszonyok tűnnek ki e téren.”²⁴ A hetési leánygyermekeket már igen korán megtanították hímezni. Az anyák a 7-8 éveseknek már mintát rajzoltak, *gyelöltek* nekik és kivarratták velük, így 9-10 évesen már kihímézték az első *kézbevalu kendűjüket*. Az ügyeskezdő lányokból váltak a falu jelölő asszonyai, hímző specialistái, akik közül többen saját mintakönyvvel is rendelkeztek.

Az egyes gazdasági és háztartási textilek, de főként a ruhadarabok díszítésében vidékünkön is a paraszti gondolkodásmód gyakorlatiassága nyilvánult meg. Ebből következik, hogy kezdetben a díszítés legritkább esetben volt öncélú, legtöbbször a varrási, ruhakészítési folyamat részét képezte, csak később önállósodott. Díszítésre a varrógépek megjelenését megelőző századokban a ruhafélék részeinek összevarrása, a vágott vászonszélek elszegése adott egyszerre szükséges és alkalmas kézimunka lehetőséget, amelyek révén az öltözet struktúráját is hangsúlyozó megoldások születtek. A szövészek nagyságából adódó szélek összeerősítésére szolgáló kötéseknek, hurkolásoknak, csomózásoknak, tűzött csipkekötéseknek is számtalan variációja létezett. Nem kevésbé volt fontos a vászon megbontott anyagának elszegése. A viseleti darabok közül elsőként az ingeket cifrázták hímzéssel, fodorral, csipkével, subrikálással, pókozással, szálhúzással. Később a 19. század folyamán a vándorkereskedők, az egyre elszaporodó rőfös üzletek következtében a beszerezhető pántlikák, rojtok, csipkék, gépi hímzéses csíkok hódítottak a textilek díszítésében.²⁵

Arról sem felejtkezhetünk meg, hogy az archaikusabb ruhadarabok szabása igen egyszerű volt. Ezeket derékszögű vászondarabokból varrták össze, így a ráncolás révén alkalmazkodtak a test alakjához. A ráncolás különböző módjai, a fércelészterű öltések, a darázsolás pedig mintegy díszként is szolgált. A nagyobb felületek kitöltésére, hangsúlyossá tételére a hímzés volt a legalkalmasabb, így a hímzések ma is megadják, datálják egy-egy viselet korát. A hímzések kezdetben szigorú szerkesztésűek, szálszamosak, a szövésre emlékeztetőek voltak, később elterjedt a szabadrajzú, előbb fehér vagy piros, majd egyre naturálisabban színezett hímzés. A hímzések alakulására nagy hatást gyakorolt az 1870-es évek óta kötelező népoktatás, ahol szintén nagy szerepet

23 TANTALICS Béla 1997. 78-82.

24 GÖNCZI Ferencz 1914. 647.

25 FLÓRIÁN Mária 1997. 609-610.

Hetési ünnepi törülközők.

Hetési ünnepi törülközők.

kapott a kézimunka. Az 1920-as években pedig a varrógépek megsokasodásával a tűzés, nyargalás, gépi hímzés is megjelent a viseletek díszítésének világában.²⁶

A hímzéskultúrával foglalkozó kézművesek, szakemberek a hetési hímzést a következőképpen jellemzik. A hetési hímzést leginkább a viseleti darabok díszítésére alkalmazták, a lakáskultúrában való jelenléte kevésbé volt hangsúlyos. A hetési viselet a fehér vászonviseletek közé tartozik. A nők esetében fehérrel, illetve pirossal és késsel hímzett fehér vászoningból, fehér, szintén fehérrel, késsel és pirossal hímzett gyolcs *mellkötikendő*-ből, fehér vászon bőszyoknyából és színes gyapjúhímzéssel díszített fekete klott kötényből állt. A nők fejrevalója a pacsa volt, ami egy bonyolult és összetett hajtogatással kialakítható kendő. Alatta *káplira*, azaz kontyfára varrott, *főkötővel* borított kontyot viseltek az asszonyok. A pacsa hajtogatási módja olyan titokzatos és bonyolult, hogy mindmáig nem sikerült rekonstruálni.²⁷ A férfi viselet egy vászoningból állt, amelynek mellrészét fehér színnel és bújtatásos öltéssel gazdagon kihímezték. A férfiak hosszú, vászon bőgyát hordtak, elé pedig vászonkötényt kötöttek, amit piros szőttes sáv díszített. A férfiak szívesen hordtak magukkal fehér vászontarisznyát, amit szőtt piros sávok ékítettek.²⁸

A hetési hímzés sok szempontból mutat rokonságot a zalai fehérhímzéssel. A hetési hímzés legarchaikusabb rétegét a fehér vászonhímzések alkotják, amelyek jellegzetes öltésfajtái: a bújtatásos, azaz *darázslépos* öltés és a lyukhímzés, azaz a *slingölés*. A hímzésben később a fehér alapszínhez a piros és a kék társult. A hetési fehérhímzéseknek a nagyobb része szabadrajzú, virágmotívumos, az 1870-es évektől pedig gyakran egyszerűbb vagy díszesebb subrikával készült. A széleiken legtöbbször csipke vagy rojtozás található. Ezzel a vászonhímzéssel díszítették a gyolcs vállkendőket, a pacskákat, az alsószoknyákat, a kézbe való kendőket, a jegykendőket, a gatyákat, a fehér vászonkötényeket, a tarisznyák kengyelét és vállpántját. Hetésben igen kedveltek voltak a bújtatásos technikával készített, darázslépes öltéssel sűrűn kivarrott férfi és női ingek. Később a női viseletnél a fehér fonal piros, majd kék színnel egészült ki. A férfi ingek azonban mindig hófehérek voltak. Ez a fehér, majd piros színnel kiegészülő vászonhímzés a 20. század folyamán tovább színesedett. Ez a színes hímzés a hetési lakodalmi törülközőkön, illetve a régebbi szőttes lepelruhákon jelent meg.

A vászonhímzések mellett nem felejtkezhetünk meg a színes hetési gyapjúhímzésekről sem. Ezek közül legjelentősebbek a fekete klott, szatén és pergál kötények díszítményei, amelyeket különféle színű és vastagságú cérnával hímezték ki alul és a széleken. A legismertebb motívumok a *rétuhásos*, *csipkis*, *csillagos*, *karikás*, *rózsás* voltak. A kötény közepén hosszában a *tökmagos* kivarrást alkalmazták.²⁹

26 FLÓRIÁN Mária 1997. 611.

27 A hetési női viseletről: KERECSENYI Edit 1999. 5-18.

28 A hetési férfi viseletről: KERECSENYI Edit 2002. 5-18.

29 GÖNCZI Ferencz 1914. 648.

A népi hímzésekkel és viseletekkel foglalkozó néprajzkutatók a hetési hímzés egyedülálló értékének tartják dr. Kerecsényi Edit néprajzkutató azon felfedezését, hogy a hetési hímzés egyik fő jellegzetessége, a kerek alakú lyukak mellett a szögletes alakú lyukak megléte. Az elismert néprajzkutató már az 1960-as években felfigyelt e jellegzetességre és évtizedeken át módszeresen kutatta.³⁰ Emellett szóló érvként nemcsak a szemmel látható szögletességet hozta fel, hanem a hímzések kompozíciójában, motívumvilágában visszaköszönő négyszögletes formákat, amelyek harmóniában állnak a szögletes alakú lyukakkal. A kezdetben házi szövésű anyagokra készült hímzések esetében a textil négyzetrácsos szerkezete eleve könnyebbé tette a négyszögletes forma lyukak varrását.

Dr. Kerecsényi Edit megállapítását a hetési hímzés szögletes forma lyukaival kapcsolatban a néprajzi szakma mindmáig igazoltnak és helytállónak tartja. Akadnak azonban, akik nem értenek egyet a szemlátomást szögletes forma lyukak meglétével. Érveik között a következők szerepelnek: a hímzés alapanyagául szolgáló textilek idővel a sok használatból, mosástól eldeformálódtak, és csak ezért látszanak a lyukak négyszögletesnek. A négyszögletes lyukak ellen voksolók azt is gyakran hangoztatják, hogy az egykori asszonyok nem tudtak olyan szépen, pontosan hímezni és nem varrtak alá a lyukhímzésnek, ezért deformálódtak el a kerek lyukak.

E témakörben a Kárpát-medencei népi textilkultúra két elismert szaktekintélye, a budapesti Néprajzi Múzeum textil- és viseletgyűjteményének egykori és mai vezetői a következő véleményüket fejtették ki a Néprajzi Múzeum és a Lendvai Galéria és Múzeum népi textilgyűjteményei alapján. Balogh Jánosné dr. Horváth Terézia megállapítása a következő: *„Ugye a régiesebb paraszti hímzések szál szerint dolgoztak. Például a keresztzemes, vagy a szálak kihúása és összedolgozása, esetleg egy irányban, két irányban, valamint a szálhúzásos, vagy vagdalásos munkák esetében. Ott természetesen megszokták ezeket a szögletes, szálát követő mintákat, akik hímeztek. És ezt követte egy polgárosultabb korszak, amikor már gyolcsot vesznek, ilyen finomabb pamut kelméket a parasztok és azt hímezik. A városi kultúra és a városi előnyömdák hatására megjelenik a lyukhímzés, a huroköltéses slingeléses szegés, abban is vannak különféle alakú lyukak. Amikor itt szétnéztünk és az itteniek megmutatták a kiállítást, akkor jött a felismerésem, hogy azoknak az asszonyoknak még benne lehetett a kezében a szögletes, szálszámolás szerinti minta és lassan szoktak le arról. Lassan jöttek rá, hogy ezt lehet szabadabban, szabadabb rajzzal is csinálni. A gyolcsnak annyira sűrűk a szálai, hogy azt már nem is lehet annyira jól hímezni szál szerint. Előbb-utóbb rájöttek, hogy ott el lehet tekinteni, mert nem uralkodik a szál. Én ezzel magyaráznám meg, hogy a*

30 KERECSÉNYI Edit 1999. 18.

Hetési vállkendők.

szögletes forma lyuk egy ilyen átmeneti korszaknak az emléke, amíg megtapasztalják, hogy el lehet tekinteni a száltól.”³¹

Katona Edit, a Néprajzi Múzeum textil és viselet gyűjteményének jelenlegi vezetője pedig így fogalmazta meg szakmai véleményét: „A Néprajzi Múzeum anyagát, annak idején Kerecsényi Edit kérésére is átnéztük. Tényleg vannak olyan darabok, ahol feltehetőleg helyi jellegzetességként nem kerek, hanem szögletes lyukhímzést, fehér hímzést alkalmaztak. Én erről azt gondolom, hogy ugye itt a vászonszövésnek nagyon-nagy hagyománya volt. A vászon díszítésben pedig ugye elsősorban a szálhúzásos, szálcavarásos technika volt az, amely legjobban megfelelt. Az itt szépen és gazdagon is alkalmazták. Ez látható a díszkendőkön is. Tehát a vászonanyagoknak nagyon jól megfelelt ez a technika, vagyis a szőtteshím és a subrika. Talán ebből adódik az, hogy amikor bejöttek a könnyű, gyári anyagok, ezek a finom pamut és gyolcs anyagok, amelyek esetében már a szabadrajzú hímzésnek nyílt tere, ott ez a megoldás tovább megőrződött. Vagyis nem kerek, hanem kicsit szögletes lyukhímzés is előfordult, illetve ezt is használták. Én azt gondolom, hogy ez egy helyi specialitás. Rendkívül fontos hímzéstechnikai, hímzéstörténeti szempontból, mert a legtöbb vidéken ez a kapcsolódás nem követhető nyomon. Itt viszont pont ennél a szögletes és kerek lyuk alkalmazásánál csodálatosan látszik a kapcsolódás. A hímzés egy vászon szőttessel adódó technikából átmegy egy már ettől elszakadó szabadrajzú technikává. Tehát itt egy anyagváltás is van, és ebből adódik, hogy a technikai váltás is sokkal könnyebben megvalósítható. Sőt, hát a gyolcson sokkal nehezebb a szál szerinti hímzést alkalmazni, mert sokkal apróbb, sokkal finomabb. (...) Ilyen szempontból ez a vidék rendkívül gazdag textildíszítési technikák tekintetében. Én azt gondolom, van létjogosultsága mindkét megoldásnak és inkább értékelni kell azt, hogy ezt a történeti folyamatot a szögletes forma lyukhímzésnek köszönhetően nyomon lehet követni.”³²

Az Őrség népi textilkultúráját illetően már sokkal nehezebb helyzetben van az a kutató, akitől arra vonatkozóan várnak útmutatást, vajon milyen hagyományokat kellene feleleveníteni az itt működő kézimunka szakköröknek. Először is tekintsük a szöttéseket! Az Őrségben elsősorban asszonyiszötte lenvásznat használtak. Ezt a vásznat széles körben alkalmazták a háztatásban és a ház körül egyaránt: lepedőnek, ponyvának, zsáknak, törülközőnek, szakajtóruhának és ebből készítették a ruháikat is. Az Őrségi asszony-fajsz, vagyis a szövőszék lényegesen kisebb volt a takácszövő-

31 Balogh Jánosné dr. Horváth Terézia 2011. szeptemberében tett látogatást a Lendvai Galéria és Múzeum textilgyűjteményében, ez alkalommal interjút adott a Muravidéki Magyar Rádió Tulipános láda című műsorának, az interjú 2011. november 15-én hangzott el.

32 Katona Edit 2011. szeptemberében tett látogatást a Lendvai Galéria és Múzeum textilgyűjteményében, ez alkalommal adott interjút a Muravidéki Magyar Rádió Tulipános láda című műsorának, az interjú 2011. szeptember 20-án hangzott el.

székeknél. Általánosan elterjedt volt a négy nyüst használata. A szomszédos Hetéssel összehasonlítva, az őrségi szőttesek díszítése, ornamentikája szegényesebb volt, de a díszítmények világa nemesen egyszerű. A díszítmények leggyakrabban piros pamutfonállal készültek. Jelenlegi tudásunk szerint Őrségnek nem maradt fent olyan karakteres népi hímzés- és viseletanyaga,³³ mint a Hetésnek. A szélesebb térség, azaz Vas megye népművészetével foglalkozó kutatók a múzeumi gyűjteményekben található régi hímzett textíliákat a következő csoportokba sorolják: a szabadrajzú úrihímzések, a recehímzések, a szálszámolásos népi hímzések, a szabadrajzú színes népi hímzések és a szabadrajzú fehér népi hímzések.³⁴

Bemutatásunk végén mindenképpen említést kell tennünk arról, hogy a néprajztudomány mind a hetési, mind az őrségi és dombvidéki népi textilkultúra esetében még adós az interetnikus kapcsolatok vizsgálatával. Amikor elkészülnek majd a szomszédos Muraköz és a Vendvidék vonatkozásában az összehasonlító tanulmányok a magyar, a horvát és a szlovén textilkultúra egymásra hatásáról, minden bizonnyal számos kérdéskörre fény derül.

Hetési vállkendő.

33 FLÓRIÁN Mária 1996. 157-195.

34 BALOGH Jánosné HORVÁTH Terézia – BESZPRÉMY Józsefné 1996. 128- 156.

DR. KERECSENYI EDIT ÉLETMŰVE ÉS A HETÉSI HÍMZÉS RENESZÁNSZA

Dr. Kerecsényi Edit (1927-2006) néprajzkutató, régész, művészettörténész, a muzeológusi hivatás polihisztorja volt. 1950 és 1983 között a nagykanizsai Thúry György Múzeum igazgatójaként egy országos mércével mérve is jelentős néprajzi és helytörténeti gyűjteményt hozott létre. 1983-ban vonult nyugdíjba, de az ezt követő két évtized életének egy új és nagyon termékeny időszakát jelentette: a szlovéniai magyarság körében végzett értékmentő munkájának kiteljesedését.

Miután dr. Kerecsényi Edit horvátországi kutatási tervei nem valósultak meg, 1985-ben tárgyalásokat kezdett Lendva-vidéki kutatásainak előkészítéseként a Magyar Tudományos Akadémia Nemzetközi Együtműködési Irodájával, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémiával (SAZU), valamint Király Ferencsel, a Lendvai Galéria és Múzeum akkori igazgatójával. A kutató 1986-ban tekintette meg először a lendvai várban addig összegyűjtött múzeumi anyagot. Ebben az évben végzett itt először muzeológiai munkát, valamint néprajzi kutatásokat Lendva-vidék magyar falvaiban.

Az előzményekről annyit, hogy a Lendva-vidéki helytörténeti és néprajzi anyag gyűjtése az 1972-ben megalakult Lendvai Galéria és Múzeum intézményének keretében vette kezdetét. Edit néni megjelenése előtt szakmunkatárs, alapvető muzeológiai feltételek, valamint megfelelő raktár hiányában csak a reprezentatív tárgyak gyűjtésére és alkalmi jellegű kiállításra volt lehetősége az intézménynek. Egyik beszámolójában dr. Kerecsényi Edit így írt: „A harmadik teremben a kender- és lentermelés, valamint a fonás-szövés eszközeit állították ki egy „fölvetett” hetési szövőszékkel, valamint különféle hímes szöttesekkel. A hosszú folyosón, az ablaksor előtt szebbnél szebb ácsolt és tulipános ládákban gyönyörködhettünk, míg a másik oldalon, csaknem az egész falat beborító tablókön (...) főleg a hetési falvakban és a szőlőhegyek pincéiről készített rajzokat csodálhattuk meg. Sajnálattal tapasztaltam viszont, hogy az értékes gyűjtemény leltározatlan. (...) Mivel az egyik szekrényben egy ritkabecsű hetési asszonyi fejrevalóra, egy „pacsára”, valamint egyéb, a hazai gyűjteményekből hiányzó ritkaságokra bukkantam, felajánlottam, hogy – immár nyugdíjas lévén – beletárazom a néprajzi gyűjteményt, sőt, a megadott címen a tárgyak használati adatait, „életét” is igyekszem pótlólag meggyűjteni, hogy teljes értékű leírókartonok készülhessenek. A kiállításon látott mindegy 400, kb. 120 családtól gyűjtött tárgyi anyagból következtethettem arra, hány faluban és milyen munka vár rám, ha a tárgyak népi nevét és használati adatait fel akarom jegyezni. E Szlovéniában végzendő, segítő szándékú társadalmi munkához sietve megszereztük a ljubljanoi néprajzi múzeum és a Zala megyei hatóságok hozzájárulását,

Dr. Kerecsényi Edit leltározás közben a Lendvai Galéria és Múzeumban.

a Göcseji Múzeum pedig ajándékozott e célra egy 18 rovatos néprajzi leltárkönyvet.³⁵ A Zala megyei művelődési osztály pedig évenként 15 alkalomra útiköltséget biztosított a munka végzéséhez.”³⁶

Jugoszlávia és Magyarország kommunista időszakában nem lehetett engedély nélkül kutatni a határon túli területeken, sőt az államhatárt sem lehetett átlépni akármikor és akárhányszor. Ezért az érintett intézmények 1987-ben több hónapos ösztöndíj megszerzésére törekedtek, Zala Megye Tanácsától pe-

dig dr. Kerecsényi Edit és férje, Berentés Tamás állandó szolgálati kilépőt kaptak. Dr. Kerecsényi Edit öthónapos posztgraduális ösztöndíjas néprajzi tevékenysége Lendva-vidéken 1988. szeptember 7-én kezdődött.³⁷

Mint azt maga is írta a jelentésében: Lendva-vidéki munkájának egyik legfontosabb célja a lendvai múzeum tárgyananyagának beletározása lett. Edit néni egyik legfontosabb szakmai követelménye maga és munkatársai iránt a múzeumi tárgyak „életének” lejegyzése volt. Vallotta, hogy ezen adatok nélkül szinte nem érdemes a múzeumi tárgygyűjtés. 1986 és 1994 között a lendvai múzeumban dr. Kerecsényi Edit végezte a leltározást, 1995 és 1997 között pedig az ő szakmai vezetésével a Szegedi Tudományegyetem néprajz szakos hallgatói. Gyűjtői módszere volt, hogy a feljegyzett adatok alapján újra felkereste a tárgyak adományozóit és pótgyűjtéseket végzett azokról. Ezen kiegészítő gyűjtések egyik visszatérő és kedves témája volt a hetési viselet és hímzés. Később e témában kiadott könyvei is nagyon gazdagok az adatközlőktől vett idézetekben. A gyűjtések segítségével újra megelevenedett a kontyos-pacsás asszonyok világa.

Dr. Kerecsényi Edit az 1986 utáni időszakban már hathatósabban foglalkozhatott a szlovéniai magyarsággal. Ezután több konferencián ismertette meg a tudományos világot ezen határon túli magyar közösség néprajzi értékeivel. Kutatásai közben Edit néni megismerte a Muraszombati Területi Múzeum Lendva-vidékre vonatkozó gazdag

35 A Jelentés Kerecsényi Edit néprajzkutató 1988. szeptember 7-én Lendva környékén megkezdett 5 hónapos posztgraduális ösztöndíjas tevékenységéről című beszámolóban az szerepel, hogy a leltárkönyvet a nagykanizsai Thúry György Múzeum igazgatója ajándékozta a Lendvai Galéria és Múzeumnak. GML EA 007-2006. 4.

36 KERECSENYI Edit 1999a. 61-62.

37 Jelentés Kerecsényi Edit néprajzkutató 1988. szeptember 7-én Lendva környékén megkezdett 5 hónapos posztgraduális ösztöndíjas tevékenységéről. GML EA 007-2006. 4-6.

anyagát is. Kérésére Metka Fujs, a muraszombati múzeum igazgatónöje, engedélyezte számára a hetési textilkultúra anyagának feldolgozását. Ennek keretében Kocsisné Koszorús Anikó, Konrád Lajos, Pulai Lászlóné, Takács Zsuzsánna, Török Eta zalai népi iparművészekkel, valamint Lendvai Kepe Zoltánnal megkezdődött az ott található hetési viseleti anyag feldolgozása. Ennek eredményeit később dr. Kerecsényi Edit három tanulmányában jelentette meg, mégpedig 1998-ban szlovén nyelven a muraszombati múzeum évkönyvében *Ženska noša iz 19. stoletja iz madžarskih vasi v okolici Lendave v etnološki zbirki Pokrajinskega muzeja Murska Sobota* címmel,³⁸ valamint magyar nyelven 1999-ben a *Hetési női viseletek és hímzések a Muraszombati Múzeum gyűjteményében* címmel.³⁹ A *lendvavidéki, hetési magyar férfiak vászonviselete* című kiadvány 2002-ben látott napvilágot a Zala megyei Népművészeti Egyesület jóvoltából, Zalaegerszegen.⁴⁰

Dr. Kerecsényi Edit három állandó és mintegy száz különböző témájú időszakos kiállításai közé tartoznak a lendvai múzeum tárgyaiból rendezett kiállítások is. A muravidéki magyarság számára az egyik legjelentősebb az 1991-ben Lentiben megrendezett *Hetés népművészete* című kiállítás, amely keretében nemcsak a Lendvai Galéria és Múzeum értékeit, a hetési ünnepi hosszútörülközőket, viseleti darabokat, ácsolt- és tulipános ládákat, tásasokat és cserépedényeket állítottak ki, hanem egyes Lendva-vidéki magánszemélyektől kölcsönzött tárgyakat is. 1994 szeptemberében pedig a szombathelyi Pannon Ősz rendezvénysorozat keretében a lendvai gyűjtemény néprajzi anyagából rendezte meg a *Lendvavidék öröksége* című kiállítást. Kutatásai összefoglalásaként, úgyis mondhatnánk, koronájaként dr. Kerecsényi Edit 1998-ban a Lendvai Galéria és Múzeum számára elkészítette a *Lendva-vidéki népviselet, hímzés és szöttes* állandó kiállításának előzetes forgatókönyvét,⁴¹ amelyet sajnos nem valósíthatott meg. Az első állandó néprajzi kiállítás a lendvai várban majd csak 2006 augusztusában valósulhatott meg a *Hetési népi textilkultúra* címmel Kepéné Bihar Mária és Lendvai Kepe Zoltán rendezésében, amelyet azonos című kiadvány is kísért. A kiállítás tervezése még inkább rávilágított Edit néni céltudatos tárgy- és adatgyűjtésére, hiszen a lendvai múzeum raktárában, még ha egyetlen egy példányban is, de minden egyes szükséges textildarab megtalálható volt. A kiállítás létrejöttét azonban 2006 áprilisában bekövetkezett halála miatt Edit néni sajnos már nem érthette meg. Így mi sem volt természetesebb, mint hogy a kiállítást és a kísérő kiadványt elévülhetetlen érdemei iránt való tiszteletből dr. Kerecsényi Edit emlékének ajánlották a szerzők.⁴²

38 KERECSÉNYI Edit 1998.

39 KERECSÉNYI Edit 1999b.

40 KERECSÉNYI Edit 2002.

41 Lendva-vidék – Hetés népviselete, népi hímzése és szöttes-művészete. GML EA 008-2006.

42 KEPÉNÉ BIHAR Mária – LENDVAI KEPE Zoltán 2006.

HAGYOMÁNYŐRZŐ HÍMZŐ
SZAKKÖRÖK A SZLOVÉNIAI
MAGYARSÁG KÖRÉBEN

A következő fejezetben a szlovéniai magyarság körében működő hagyományörző hímző szakkörökről szeretnénk rövid, áttekintő jellegű bemutatást nyújtani. A szakkörökről történő anyaggyűjtés 2011 tavaszán és nyarán zajlott. Ez egyrészt kérdőíves felmérés formájában történt, másrészt az akkor működő szakkörök meglátogatásával és a szakmai vezetőikkel, a helyi csoportvezetőkkel és az ott megjelent tagokkal készített interjúkkal egészült ki. Ennek következtében a könyvben található rövid ismertetések túlnyomórészt a 2011 tavaszán és nyarán lévő állapotokat tükrözik. Ebben az időszakban a szlovéniai magyarság körében tizenhárom hímző szakkör működött, amelyek a lendvai székhelyű Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet támogatásában részesültek. A szakkörök, a szakmai vezetők és népi iparművészek bemutatását egy egységes szempontrendszer alapján végezték el a szerzők. Igyekeztek azokat a szempontokat előtérbe helyezni, amelyek rámutatnak, hogy mindannyian szerves és fontos részei a muravidéki hímző mozgalomnak. Ennek jegyében igyekeztek egységesíteni a bemutatások terjedelmi kereteit. Tették mindezt annak tudatában, hogy nem lehet egy már közel huszonöt éve folyamatosan működő, népi iparművészekkel büszkélkedő kézimunkaszakkör díjainak, kiállításainak és elismeréseinek számát összevetni egy a közelmúltban alakult csoportéval, mint ahogyan egy beteljesedés felé tartó népi iparművész életművét sem lehet párhuzamba állítani egy most induló pályatársáéval. A rövid bemutatásokat a szakköri tagoktól vett idézetek követik, amelyeket főként azokra a kérdésekre adtak, hogy miért szeretnek kézimunka szakkörbe járni és mit jelent az életükben a hímzés?

A kiadványban a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a szerzők tiszteletének jeleként helyet kapott két olyan szakkör is, amelyek közül a könyv írásának időszakában az egyik már nem működött, a másik pedig még csak szerveződött. Ezek közül az első a ma már nem működő Hármasmalmi Művelődési Egyesület hímző szakköre, amely egyike a legkorábban alakult hímző szakköröknek a szlovéniai magyarság körében. Fennállásának közel egy évtizede alatt színvonalas és igen jelentős értékmentő munkát végzett. A másik ilyen csoport a Domonkosfai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület hímző szakköre, amely 2011 őszén alakult.

A Muravidéken működő hímző szakköröket és tevékenységüket, a mögöttük álló huszonöt éves múlt alapján nyugodtan nevezhetjük hímző szakköri mozgalomnak. Ezen mozgalom kibontakozásában nagy szerepe volt az 1970-es és 1980-as években a fénykorát élő magyarországi népi iparművészeti mozgalomnak, amelynek ifjúsági vonulatát Nomád nemzedék néven is szokás emlegetni.⁴³ Az e talajból táplálkozó alkotókból lettek a szlovéniai magyarság hímző szakköreinek máig elkötelezett

43 E korszak törekvéseivel foglalkozik: KERÉKGYÁRTÓ István 1985. 37-40. és KRESZ Mária 1980. 34-40.

Hímzőkiállítás.

szakmai vezetői. A népművészet iránti érdeklődés és a népi kultúra reneszánsza úgy látszik, nem ismer határokat. A Magyarországhoz képest egy kis késéssel ugyan, de a muravidéki magyarság körében is jelentkezett a népművészet újrafelfedezése iránti igény. A kisebbségi sorba került szlovéniai magyarság politikai és kulturális önszerveződése az 1970-es évek kezdeti törekvéseire alapozva, az 1980-as években kezdett kibontakozni. Ebben az időszakban sorra szerveződtek a kultúregyesületek, amelyek kezdték feleleveníteni a régi, paraszti hagyományokat. A népdalkörök és néptáncsoportok után igény mutatkozott a tárgyi népművészet feltámasztására is. Bažika Magda kérésére a csentei művelődési egyesület keretein belül 1988-ban alakult az első muravidéki hímző szakkör, ezt követte a pincei ugyancsak 1988-ban és a hármasmalmi 1989 januárjában. Az elmúlt közel 25 esztendőben pedig sorra alakultak a népdalkörök, néptáncsoportok, valamint kézműves és hímző szakkörök. A szakmai vezetésüket Zala és Vas megye tanárai, alkotói, népi iparművészei vállalták magukra, akiknek itteni működéséhez az 1994-ben alakult Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet mellett a már említett két megye közgyűlése nyújtott anyagi és erkölcsi támogatást. A muravidéki magyarság körében a hímzés, mint szabadidős tevékenység iránti érdeklődés szerencsésen találkozott a már említett dr. Kerecsényi Edit hetési hímzéskutatásaival és a zalai, illetve vasi népi iparművészek értékmentő

Hímzőkiállítás.

tevékenységével. A Hetésre és Lendva-vidékére jellemző *laposöltésös, huroköltésös, slingölésös, azaz likhímzésös és bújtatásos-darázslépös öltis*, illetve a különféle szálszámolásos hímzési technikákkal készült fehér hímzés, csakúgy, mint a *népviselet* készítése és használata, az I. világháború utáni évtizedekben jórészt elsovadt, ezért szükség volt annak újrafelfedezésére, kutatására és rekonstruálására. A hímző szakkörökben kezdetben a karácsonyra és húsvétra készülő alkalmi, lakásdíszítő hímzések, valamint a polgári világot idéző kézimunkák örvendtek a legnagyobb népszerűségnek. Idővel azonban a megélnékülű néprajzi kutatásoknak és a szakköröket vezető népi iparművészek elkötelezettségének köszönhetően egyre nagyobb szerepet kapott a népi hímzéskultúra, ezen belül is a saját örökség, a hetési hímzés felelevenítése, újratanítása és megőrzése. Maguk a hímző köröket vezető szakemberek is végeztek néprajzi gyűjtéseket és felhívták a tagok figyelmét a régi kézimunkák értékére és megőrzésére.

Jelenleg Csentében, Pincén és Göntérházán működik hímző szakkör Török Eta szakmai vezetésével. A petesháziak és hosszúfaluiak Pulainé Cserti Ilona vezetésével őrzik a hímző hagyományokat. Kocsisné Koszorús Anikó Dobronak és Radamos asszonyaival és leányaival szerettette meg a kézimunkázást. Orbán Lajosné Hodoson és Domonkosfán tanítja a hímzés fortélyaira az érdeklődőket. Horvát Margit, a göntérházi csoport szakmai vezetésében segíti Török Etát, de emellett a lendvai

nyugdíjasok hímző körének és a muraszombati, a pártosfalvi, a gyertyánosi hímző szakkör szakmai vezetője is. Jandl Olga pedig Kapcán adja át tudását a hímezni szeretőknek. De nem felejtkezhetünk meg olyan szakemberekről sem, mint Beszprémy Józsefné, illetve dr. Baracska Károlyné, akik szintén sokat tettek a muravidéki hímző szakkörök színvonalas működéséért. Beszprémy Józsefné a dobronaki hímző szakkör elindításánál működött közre, míg dr. Baracska Károlyné a hármasmalmi hímző szakkört vezette sikeresen közel egy évtizedig. Jelenleg 14 hímző szakkör működik a szlovéniai magyarság körében, amelyek színvonalas tevékenységének köszönhetően a hímzés területén a Muravidék immár saját népi iparművészekkel büszkélkedhet. Horvát Margit 2003-ban, Jandl Olga 2007-ben, Antolašić Darinka pedig 2010-ben érdemelte ki e megtisztelő címet. Szakmai felkészültségük révén népi iparművészeink igyekeznek kivenni a részüket a hímzés tanításából és továbbörökítéséből is.

A szakkörök találkozási helyei legtöbbször a helyi falu- és tűzoltóotthonok. A csoportok nagy része kéthetente találkozik, bár sok helyen tartanak szünetet a nagyobb mezőgazdasági munkák, így a szüret idején, valamint nyáron. Minden csoportnak van egy szakmai vezetője, aki a munka színvonaláért felelős, valamint egy helyi vezetője, aki tartja a kapcsolatot a csoport és a szakmai vezető, illetve a csoport és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet között. A szakmai vezetők saját módszertan alapján oktatják a hímzés iránt érdeklődőket. Ügyelnek arra, hogy akár alkalmi, akár polgári hímzéseket készítenek, akár a különböző néprajzi tájak hímzéseit alkalmazzák, a munkáik ízlésesek legyenek. Bár igyekeznek az egyes tájegységek hímzéseit párhuzamosan megismertetni a csoport tagjaival, mindig szakítanak időt a csoporttagokkal való egyéni foglalkozásra is. A kézimunkáknak az adott tájegység szabályai alapján való tervezése, vagy újratervezése is a mentorok feladata. A hímzéshez szükséges alapanyagokat, mint például a tűket, hímzőfonalakat, textileket legtöbbször a szakmai vezetők szerzik be az asszonyok kérésére. Egyes szakkörökben a foglalkozás alatt is szeretnek kézimunkázni az asszonyok, míg más csoportokban inkább a minták drukkolásával, szakmai tapasztalatcserével és tanulással töltik az időt. Társas összejöveteleik gyakori eleme a megvendéglés, több csoportban szokás az együttkávézás, az otthon süttött süteménnyel egymás kínálgatása, a receptek cseréje. Vannak, akik közösen ünneplik meg a tagok születésnapját. A szakkörök szakmai fejlődésük érdekében szívesen látogatják egymás kiállításait, elutaznak megtekinteni kiállított munkáikat. A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet 2009-ben nagy sikerű szakmai kirándulást szervezett a hímzőasszonyok részére Erdélybe, akik így személyesen is láthatták azokat a tájakat, amelyek hímzéskultúráját részben már ismerték. A kézimunka szakkörök rendszeresen hazai, anyaországi és nemzetközi kiállításokon és pályázatokon vesznek részt, többen pedig zsűriztetik kézimunkáikat és törekednek a népi iparművész cím kiérdemlésére.

Csecsemőruha hímzése.

A szlovéniai magyarság körében működő hímző szakkörök szerepe felbecsülhetetlen a hetési viseleti és hímzési hagyományok fennmaradása és továbbadása szempontjából. Közösségi tevékenységüknek fontosságát még emeli, hogy a kézimunkázás hagyományainak őrzése mellett műhelymunkáik keretében az évszakok rendjéhez igazodva egyéb népi kismesterségeket is felelevenítenek. Hímző asszonyaink, népi iparművészeink nemcsak itthon segítenek megőrizni kultúránk ezen értékes szeletét, de jóhírünket is viszik a nagyvilágba. A megyei, regionális és országos népművészeti kiállításokon rendre kivívják a szakemberek elismerését, díjait. A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet által rendezett kiállításokon Kárpát-medence különböző pontjain képviselik kézimunkáikkal a szlovéniai magyarság kultúráját. Hímzőasszonyaink által számos idelátogató és rangos vendég gazdagodott már vidékünkre emlékeztető becses kézműves ajándékkal. Mindemellert nem felejtkezhetünk meg a hímző szakkörök társadalmi szerepéről sem, mert a többi művelődési csoporttal együtt a települések közösségi és művelődési életének fontos fórumai. Mentálhigiéniai szerepük ugyancsak felbecsülhetetlen, hiszen nem egy asszonyt óvtak már meg az elmagányosodástól, a depressziótól és segítettek neki feldolgozni az özvegyesség súlyos terhét, a szerettei elvesztését, a saját betegségeit. A szakkörök alkalmával ugyanis nemcsak hímzésoktatás zajlik, hanem lélekápoló társalgás is. Egy hímző szakkörben mindenki szívesen látott társ, munkája révén pedig mindenki fontossá

válík. Egy kávé, egy-egy pohár ital vagy sütemény mellett mindenki megoszthatja másokkal gondját-baját. A szakkörök egy-egy hímzéskiállításra pedig összegyűjti a falvak apraját és nagyját. A csoportokat járva az is világossá válík, hogy a kultúrák közötti párbeszédben is fontos szerepet töltenek be, hiszen tagjaik nemcsak a muravidéki magyarok lehetnek, hanem nemzetiségtől és lakóhelytől függetlenül bárki.

A hagyományozódás folyamatát vizsgálva bizvást megállapíthatjuk, hogy a hagyományok nemcsak apáról-fiúra és anyáról-leányra szállnak, hanem az értékek átörökítésében nagyon fontos szerepe van a nagyszülők és unokák közötti kapcsolatnak is. Mai világunkban a család fenntartásán fáradozó szülőknek ismét egyre kevesebb ideje jut gyermekeikre, így a nagyszülők szerepe nélkülözhetlenné válík. A hímző szakkörökben tevékenykedő nagymamáknak és leendő nagyanyáknak nemcsak abban van óriási szerepük, hogy megőrződik-e a hetési textilkultúra és a hetési hímzés, hanem a magyar nyelv, a magyar kultúra muravidéki megmaradásában is.

Keszkenő hímzése.

A CSENTEI PETŐFI SÁNDOR MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Csentei Petőfi Sándor Művelődési Egyesület hímző szakköre 1988-ban jött létre Bažika Magda tanárnő kezdeményezésére, aki abban az időben a csentei kultúregyesület elnöke volt. A csentei és a pincei kézimunka szakkörök a szlovéniai magyarság első, a tárgyi népművészet értékeit őrző csoportjai. A csoport szakmai vezetője megalakulása óta Török Eta zalaegerszegi népi iparművész. A csoport helyi vezetője Bažika Magda, aki 2012-ben nívódíjban is részesült, mint kezdeményezője és életre hívója a muravidéki hagyományörző hímző szakköröknek. A csoportnak nemcsak csentei tagjai vannak, szívesen járnak ide Lendváról és Völgyifaluból is a kézimunkázni szeretők, nemzetiségétől függetlenül. A rendszeresen közreműködő tagok létszáma mintegy húsz fő. A csoport már két népi iparművészt is adott a Muravidéknek Horvát Margit és Jandl Olga személyében. A hímzők találkozási helye nyaranta a csentei egykori iskolában van, telente pedig a faluotthonban, amely könnyebben fűthető. A szakkör fennállása alatt mintegy húsz különféle tájegység hímzéskeincsét sajátították el. Az ügyes kezű asszonyok a hímzés mellett horgolással, kötéssel, gyöngyfűzéssel és tojásfestéssel is foglalkoznak, illetve időről-időre műhelymunkát rendeznek, ahol a fiatalabb generációkkal is megismertetik a kézimunkázás örömét. A csoport legalább minden második évben igyekszik saját kiállítással előrukkolni. A magyar népművészetet népszerűsítették Magyarország és Szlovénia mellett Szlovákiában, Észtországban és Németországban is. A csoport tagjai valamennyien Zalaegerszeg tiszteletbeli polgárai.

„Én voltam akkor a kultúregyesület elnöke, amikor felvetődött, hogy esetleg a Török Eta átjárna. Akkor még itt nem voltak hímző körök. Akkor már ott voltak hímző körök, de itt nem tudták, hogy volna-e rá igény. Én azt mondtam: Dehogynem! Mi Csentében gyorsan alakítottunk egy csoportot, hét-nyolc ismerős asszonyt összeszedtem. És akkor jött Eta, mi meg láttuk, hogy kedves...”

„Én állítom, hogy a hetési hímzést a sír széléről hoztuk vissza mi hímzőasszonyok! A hímző körök előtt senki sem varrta ezeket a hetési mintákat, talán csak a petesházi Vida Ilonka néni.”

„A kézimunkázás a legjobb idegcsillapító.”

„Én így pihenek a kézimunkázással. Mikor belefáradok a munkába, vagy otthon rosszkedvű vagyok, csak előveszem a kézimunkát és azzal lenyugszok, lecsillapodok. Ha nem tudok aludni és hamarabb felkelek, mint a család, csak előveszem a kézimunkám és csinálom, hogy ne zavarjam őket. Igazán nagyon szeretem.”

„Anyukámtól tanultam kézimunkázni, iskolás korom óta hímzek. 2006-ban munkanélküli maradtam, így tudtam a kézimunkázással kis pénzt is keresni. De kevesen vesznek, nincs rá túl nagy igény. Inkább elajándékozom őket. Olyannak mindig szívesen adok ajándékba, aki megbecsüli, aki kiteszi amit adok neki.”

„Én itt tanultam meg igazán hímezni. Amikor ide eljövök a szakkörbe, itt mindig új friss erőt és kedvet kapok a kézimunkázáshoz. Mindig látok valami újat, valami új mintát, amit én is szeretnék. Jó gyönyörködni a más munkájában is.”

„Én ezzel úgy meg tudom magamat nyugtatni, hogy fantasztikus. Nincs nap, hogy ne kézimunkázzak. Tizenkét éve járok már ide rendszeren. Rengeteg hetési terítőt kivarrtam már és szerencsére a lányom is viszi tovább a hímzés szeretetét. Mi minden második héten másik terítőt tudunk tenni, annyi kézimunkánk van.”

„Nagyon szeretem a hetési hímzést, az nekem gyönyörű. Kedvencem a bújtatásos öltés.”

A DOBRONAKI PETŐFI SÁNDOR MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Dobronaki Petőfi Sándor Művelődési Egyesület hímző szakköre 1996-ban alakult tíz taggal. Eleinte Flisar Katarina tanárnő vezetésével találkoztak az asszonyok kéthetente az iskolában, és együtt hímeztek, horgoltak, kötöttek. Később a csoport szakmai vezetője Beszprémy Józsefné, a népművészet mestere lett, akinek idejében hivatalosan is hímző szakkörre alakultak. Kocsisné Koszorús Anikó 1997-ben vette át a szakmai vezetést, és ő volt a csoport mentora egészen 2011-ig. A csoport helyi vezetője 2003 és 2011 között Kovács Irén nyugalmazott tanárnő volt. Jelenleg tizenhét tagjuk van, ebből mintegy tizennégy asszony jár rendszeresen. Találkozási helyük volt már a Dobronaki Általános Iskola, a Dobronaki György Ház és a művelődési otthon is, most pedig a községi hivatal tanácstermében gyűlnek össze kézimunkázni, társalogni. Mind Magyarországon mind Szlovéniában több kiállításon és pályázaton szerepeltek már sikeresen. A csoport tagjai főként Dobronakiak, de van egy tag Martjanci településről is, aki nagy tisztelője a magyar népi hímzéseknek. Önálló, hazai kiállítást akkor rendeznek, ha megfelelő minőségű és mennyiségű új alkotásuk készült el. Minden év júniusában részt vesznek a Dobronaki Kétnyelvű Általános Iskola kézműves napján abban a reményben, hogy a gyerekek is kedvet kapnak majd a hímzéshez. A Dobronaki plébániatemplom részére is hímeztek már egy szép hetési oltárterítőt és öt futót a szentek szobrai alá.

„Vannak nekem is régi kézimunkáim amikről én is le tudom venni a mintát. Úgy szoktam csinálni, hogy leterítem a kézimunkát, felülre meg ráterítem a tiszta ruhát és zsíros kanállal zúzom, aztán ettől olyan szépen átlátszik a minta. Nagyon sokat csináltam már így. Aztán ecetes, szappanos vízzel ki tudom mosni a zsírt a ruhából.”

„Nekem nagyon erős asztmám van, meg a szívem is beteg, most már a kezem is fáj, mert öreg vagyok, de amikor egy pillanat időm van, én akkor már a kezembe veszem a tűt. Végtelenül szeretem a kézimunkázást.”

„Szeretek ide jönni, mert akkor nem vagyok magam, nem vagyok egyedül. Itt kicsit a társaságban elbeszélget az ember, otthon meg legtöbbit csak magam vagyok.”

„Már középiskolás koromban is hímeztem. Nekem tetszik a hagyományőrzés, a valamikori tárgyak: a szőttesek, a terítők. Én gyűjtöm is a régi dolgokat. Anyukám is hímezett valamikor és azokat a dolgokat is őrzöm, mint valamikori nagy kincseket. Valami gyökerek kötnek a valamikori papához, mamához, a hazához és ezen át is a hazaszeretetet meg a nyelvet lehet őrizni és értékelni. Én óvónő vagyok és minden évben szervezünk olyan műhelyt, ahol hagyományőrzést folytatunk a nagyszülőkkal.”

„Valahogy maga a munka is kellemes, én nem szeretek tétlenül lenni, de az igazi élmény az, amikor elkészül a munka, kivasaljuk, felragyog és gyönyörködünk benne. Én nemcsak a szekrénynek varrok.”

„Anyám magyarországi származású volt, innen a határ mellől Szijártóházáról, annak is nagyon ügyes kezei voltak, Az én kezem is őbele fajzott. Ő is szeretett varrni. Én amit varrok, semmi pénzért nem adnám el, mert sokszor bele kell böknö, mire elkészül.”

A GÖNTÉRHÁZI HETÉS MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Göntérházi Hetés Művelődési Egyesület hímző szakköre 2004-ben jött létre. Szakmai vezetői Török Eta és Horvát Margit, a helyi csoportvezető pedig Šebjanič Valerija, a Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskola igazgatója. A csoportba tizennyolc asszony jár együtt tanulni a kézimunkázás csínját-bínját. A tagok elsősorban göntérháziak, illetve Göntérházáról elszármazottak, akik mindig szívesen járnak haza Dobronakról, Renkócról, Muraszombatból, de van hídvégi és kámaházi tagjuk is. Találkozási helyük nyaranta a régi iskola épülete, amely most faluotthonként működik, télen pedig a Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskolában dolgoznak. A csoport az átlagéletkor tekintetében az egyik legfiatalabb. A csoportba több aktív pedagógus is jár, akik mindennapi munkájukban elkötelezett hagyományörzők, iskolai kézimunka szakkört vezetnek. A csoport tagjai szívesen kapcsolódnak be iskolai és óvodai foglalkozásokba és bemutatják a tudományukat. Fennállásuk óta számos tájegység hímzéseinek motívumvilágát elsajátította már, de mint hetési csoport leghívebben mégis a tájegységük hímzését, a hetésit gyakorolják. A csoportban többen is szívesen készítenek horgolt terítőket is. A göntérháziak minden évben novemberében igyekeznek saját kézimunka kiállítással előrukkolni. Szlovénia és Magyarország mellett bemutakoztak már Erdélyben is. A csoport tagjai Zalaegerszegi tiszteletbeli polgárai.

„Egyikünk elmondja a bánatát, másikunk az örömét, a harmadik a híreket.”

„Anyukám, Gyoha Magdalena nagyon sokat himzett és neki is köszönhetjük, hogy van szakkör, mert ő mindig arra nevelt, hogy a hagyomány az érték. Amikor átvettem a kultúregyesület vezetését csináltunk is egy kiállítást anyukám meg a szomszéd Mariska néni kézimunkáiból.”

„Itt feltöltjük a batrinkat.”

„Ez olyan, mint egy írónak a könyv, ő tollal, mi meg túvel dolgozunk.”

„Az ember elsősorban saját lelkének hímez, nem kiállításra, nem zsűrizésre, nem díjazásra.”

„A kézimunkázás nagyon jó az egészségnek, ez szinte egy terápia: ahogy varrsz, egyre jobban megnyugodsz, amikor meg megnyugodsz, egyre szebben varrsz.”

„Olyan keveset társalognak az emberek. Itt meg kicsit kávézunk, kicsit kóstolgatjuk egymás süteményét, perecét, még palántákat is cserélünk.”

„A férjem halála után engem ez a szakkör mentett meg a megbolondulástól. Annyira egyedül maradtam és olyan jót tett, hogy ide eljöhöttem.”

„Én különben szlovén vagyok, Hidvégről költöztünk ide. Tanárnő vagyok és az iskolában van himző szakkörünk. Van egy pár lány, aki szívesen eljár és ott megtanulják az alapdolgozat. Viszek nekik anyagot, kis terítőket varrnak.”

„Gyerekkoromban magam varrtam a babaruhákat, utána meg ruhagyárban dolgoztam. A szakkörbe meg azért szeretek járni, mert kéthetente összejövünk és ez olyan, mint egy család. A társaság, a szeretet meg a jókedv az itt mindennél többet ér. A kézimunkában meg lehet találni az élet szépségét.”

„Minekünk egy gyönyörű asszonyunk van: az Eta néni. Nagyon megszerettette magát velünk.”

„Hímezni főként télen van idő, meg esténként. Nehezen alszom el, sokáig fenn vagyok és varrok. Ha korábban ébredek, akkor is varrok. Meg nyáron is, dél meg kettő közt, amikor nem lehet dolgozni a nagy melegtől. A vasárnap délutánjaimat is ezzel töltöm, nem megyek sehova, csak varrok.”

A GYERTYÁNOSI HAJNAL MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Gyertyánosi Hajnal Művelődési Egyesület hímző szakköre 2006 óta működik Horvát Margit szakmai vezetésével. A szakkör helyi csoportvezetője Djukič Irena nyugalmazott tanárnő. A csoportban mostanság öt asszony hímez rendszeresen. Nemcsak Gyertyánosból, de Alsólakosból, Felsőlakosból és Kapcáról is járnak ide. A szakkör találkozási helye a gyertyánosi kultúrotthon. Alkalmi, polgári és népi hímzéseket egyaránt készítenek. A hímzés mellett horgolással és kötéssel is foglalkoznak. Eddig minden évben rendeztek kézimunka kiállítást, a település ünnepeihez kapcsolódva. Szlovéniai önálló és csoportos kiállításai mellett több alkalommal bemutatkoztak már Magyarországon is.

„Az anyukám is nagyon szépen tudott kézimunkázni, ő lánykorában Karlovácon dolgozott egy varrodában. Én tőle már nagyon sok öltést megtanultam. Később jártam szakkörbe Hármasmalomba, a Baba nénihez és Kapcára is Anikóhoz, most meg idejárom. Sőt én már a fű unokámat is megtanítottam kézimunkázni.”

„Több évtizedig dolgoztam Dornbirnban egy textilgyárban. Mivel ott nem volt kertünk, nem voltak állataink, ledolgoztuk a nyolc órát és szabadidőnkben kézimunkáztunk. Főleg keresztszemest varrtunk. Ott több asszony is össze-összejárt hímezni. Itthon meg azért szeretek szakkörbe járni, mert jó a társaság.”

„A Margit néni nagyon okosan, szépen vezet bennünket. Nagyon készséges. Beszerzi, amire szükségünk van, drukkol nekünk. Segít, hogy mi az eredeti, mi a giccses. Jó, türelmes tanár.”

„Van-e annál szebb, mikor karácsonykor felteheted az asztalra a saját terítődöt?”

„Én legjobban este szeretek hímezni a tévé mellett. A kézimunkázás megnyugtat, összeszedté teszi az embert. Én nem tudom csak tíz percre kézbe venni!”

„Megtanítottam egyik kanadai rokon lányt is hímezni, mert felfigyelt rá, mikor csináltam és nagyon megtetszett neki. Sajnos fiatalabb generációknál ennek valahogy elmarad a megbecsülése. Szerencsére a kis unokám szereti a kézimunkát, nézi, amikor hímzek és mondja: Ómami, de szépet varrtál!”

A HODOSI ŐRSÉG MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Hodosi Őrség Művelődési Egyesület hímző szakköre 2004-ben jött létre. A szakkör szakmai vezetője Orbán Lajosné Őriszentpéterről. A csoport helyi kezdeményezője és vezetője Peilschmidt Mária, nyugalmazott tanárnő. A szakkört mintegy tíz hodosi asszony és leány látogatja nemzetiségtől függetlenül, és van egy magyarországi tagjuk is Őriszentpéterről. Mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztály képviselteti magát a csoportban. A szakköri alkalmakat a hodosi művelődési ház egyik emeleti termében tartják. Mivel Hodos hagyományvilága a Nyugat-Dunántúlhoz, ezen belül is a történeti Vas vármegyéhez és az Őrséghez kötődik, elsősorban ennek a területnek a hagyományait elevenítik fel és ápolják. Az egyik első hímzés, amit megtanultak, a rábaközi volt. A hímzés mellett horgolnak és kötnek is, valamint van közöttük, aki kosár- és seprűkötéssel is foglalkozik. A hímzőasszonyok aktívan kiveszik a részüket a helyi közösség életéből. 2006-ban a Községi napok keretében, 2008-ban a Kapornaki találkozón, 2010-ben az Ezeréves kötelékek program keretében is kiállították a munkáikat. Emellett két évente igyekeznek saját, önálló kiállítást is rendezni. A hazai kiállítások mellett Magyarországra is eljutottak már a munkáik.

„Az ember, ha idejár, nem lesz depressziós, mert társaságba jár. Itt szórakozunk is. A legfontosabb meg az, hogy ne haljanak ki a régi szokások.”

„Én Óriszentpéterről járok ide a Szidivel. Nagyon érdekelt a kézimunka, ezért szerettem volna becsatlakozni a csapatba. Meg volt egy személyes okom is. Kilencvenegyedik évfordulója van ma a trianoni elcsatolásnak és az én édesanyám az itt született. Ha nincs Trianon, akkor én is hodosi vagyok.”

„Minálunk a kézimunkázás mindennapos jelenet volt, különösen a téli időben, de az óvodában is tanultam kézimunkázni a Muszter Jolán nénitől. Akkor ez úgy volt, hogy egy lánynak el kellett tudni készíteni a stafírunkját és a nők ezzel foglalkoztak. Anyukám kötelességének érezte, hogy engem megtanítson rá. Aztán óvónőképzőbe mentem Mariborba és ott is tantárgyként tanultam a kézimunkát.”

„Magyarok alatt jártam elemi iskolába és ott kötelező tantárgy volt a kézimunka. Második osztályban első munkám egy tálcaterítő volt, rajta egy téli kép gyerekekkel. Harmadik osztályban kötést tanultunk, de azt nemigen szerettem, negyedikben lett volna a horgolás, de sajnos mindent másképp alakított a háború...”

„Van érdeklődő az iskolások közül is a hímzés iránt, lehet, hogy elindult valami. Ami nagyobb baj, hogy akik most középkorúak, azok egyáltalán nem érdeklődnek. Tehát a gyerekek érdeklődnek, de a szülők nem. Ez az a korosztály, akik anyagilag mindent megkaptak, így az érdeklődés nem ébredt fel bennük a közösség iránt. Egyszerűen elvannak csak saját magukkal és az önbizalmukkal, nem keresik a kapcsolatokat. Annak viszont örülök, hogy a gyerekeiket elhozzák...”

„Aki idős, az már egyre többet gondolkodik azon, hogy felesleges és egyre több a betegsége is. Amikor kézimunkázok, nem érzem se azt, hogy felesleges vagyok, se a fájdalmat.”

„Többet ér az életed, ha több mindenhez értesz. Ha nem csinálsz semmit, az csak egy haszontalan időtöltés. Én nem tudok csak úgy leülni, hogy ne csináljak semmit.”

„Egy régi házba az asztalterítőket hímezték, de csak a szobai asztalra. Hímezték falvédőket, esetleg kispárna huzatokat, meg a polcos stélázsikra is kivarrott kézimunkát raktak, az ágyneműbe meg esetleg monogramot varrtak.”

„Azért jöttem ide, mert nagy kívánságom volt, hogy megtanuljam a magyar vidékek hímzésmintáit.”

A HOSSZÚFALUI FEHÉR JANI MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Hosszúfalui Fehér Jani Művelődési Egyesület hímző szakköre 1994-ben alakult. A csoport szakmai vezetője Pulai Lászlóné, nagykanizsai népi iparművész, a csoport helyi vezetője pedig Csih Etelka. Az asszonyok a hosszúfalui faluotthonban tartják foglalkozásait. Kezdetben huszonnégy fővel indult a csoport, azonban a magas átlagéletkor miatt a létszám mára kissé megcsappant. A csoportba jelenleg tizenhárom asszony jár rendszeresen, nemcsak Hosszúfaluból, hanem Lendváról és Lakosból is. A népes és lelkes csoport minden évben igyekezik saját kiállítással is megörvendeztetni a kézimunka-kedvelőket. Pulai Lászlóné vezetésével a kiállítások mellett műhelymunkákat is rendeznek, ahol a tojásfestés és csuhéfigura-készítés fortélyaival is megismertetik az érdeklődőket. Kiállításokon és pályázatokon való részvételükkel Szlovéniában és Magyarországon népszerűsítik a magyar népi hímzéseket. Természetes érdeklődésüknél fogva és szakmai fejlődésük érdekében szívesen látogatják más csoportok kézimunka-kiállításait is.

„Nagyon meg vagyunk elégedve ezzel a szakkörrel, nagyon szeretek idejárni. Jó a társaság, jó beszélgetni, itt gyorsan elmegy az idő. Nincs itt köztünk semmi probléma, jól megértjük, megbecsüljük egymást. Az Ila is olyan jó hozzánk, meg vagyunk vele elégedve. Mindent megad, amit kérünk.”

„Hát én nem spórolom a kézimunkákat, amit én elkészítetek, azt én otthon fel is rakom. Nekem rengeteg kézimunkám van, mert édesanyám is varrt, meg én is varrok. Én mindet használom. Amíg kiállításra nem kerül, addig nem használom.”

„Legszívesebben fehérhímzéseket varrok, hetésit, de szeretem a gömörít is. Nem a sifonérben vannak nálam a kézimunkák, használom őket, ajándékozom őket, megnyugtat engem a varrás. A szabad perceimet erre használom.”

„Itten mi nem sokat hímzünk, inkább hárman-négyen nyomjuk a mintákat. Csak annyit varrunk, amit Ila megmutat, melyik tájegységet, hogyan kell varrni. Eleinte kalocsait varrunk, utána zalait, hetésit, erdélyit, komádít, trencsényit, rábaközit, palócot, torockóit. Itt kicsit inkább elbeszélgetünk, elviccelődünk. Megtartjuk a születésnapokat, akkor hozunk valami harapnivalót, inni valót.”

„Pénzért még nem adtam el, mert ezt megfizetni nem lehet, de rengeteget elajándékoztam Svájcba, Kanadába, Ausztriába, Németországba, Franciaországba, Amerikába.”

„Ila egy nagyon jó szakkörvezető a véleményem szerint. Nem mondja, hogy ezt vagy azt muszáj csinálni, szabad kezet ad nekünk, nem erőszakos, meghallgatja a véleményünket és amiben csak tud segít.”

„Már elemi iskolás koromban is tudtam varrni, az anyám mutatta meg, hogyan kell. Hímeztem falvédőket, meg kefetartókat. Amíg gyárban dolgoztam, sokat nem varrhattam, nem volt időm. Ide meg már a kezdetek óta járok, mert jó a társaság meg szeretek varrni. Eljárok a kiállításokat is megnézni.”

„A kézimunkázás az egy jó érzés, annál többet érsz, minél több mindent tudsz csinálni. Amikor elkészül egy kézimunka kimosom, kikeményítem, kivasalom, az olyan nagy öröm.”

„Amikor itt kiállítás van, annyi nép van, hogy egymásnak adják a kilincset. Mi olyankor mindent magunk sütünk.”

A KAPCAI JÓZSEF ATTILA MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Kapcai József Attila Művelődési Egyesület keretein belül már az 1990-es évek derekán igény mutatkozott hímző szakkör alakulására. Ekkor Kocsisné Koszorús Anikó zalaegerszegi népi iparművész vezetésével hímezték az asszonyok, több mint egy évtizedig. Néhány éves megszakítás után a szakkör 2008-ban újjáalakult Jandl Olga lendvai népi iparművész vezetésével. Az aktív tagok száma jelenleg nyolc-tíz. Nemzetiségtől függetlenül magyarok és szlovénok is járnak a csoportba, Kapca mellett Gyertyánosból és Lendváról is. Foglalkozásaikat a kapcai faluotthonban tartják. A csoport helyi vezetője Herženjak Mária, aki a helyi kultúregyesület vezetője is egyben, így különösen szívügyének érzi a csoport működését. Kiállításaik eddig főként a helyi kultúregyesület rendezvényeihez kapcsolódtak, így például az idősebb polgárok napján, az anyák napján és a kultúregyesület fennállásának harmincadik évfordulója alkalmából is bemutatkoztak már. A szakkör kapcsolatot tart egy nagykanizsai és egy hévízi hímző csoporttal is. Hazai kiállításaik mellett magyarországi pályázatokon is kezdik megméretetni magukat.

„Nem tudom, mikor kezdtem el hímezni, azt hiszem, ez velem született.”

„Ha valakinek nincs hozzá kedve, az ne kezdje el, mert akkor nem fog úgy sikerülni. Ide kevés a tudás, ide kell jókedv és nyugalom is. Hiába kapkolódsz, mert ha elrontod, mindjárt meglátszik a hiba és kezdheted újra.”

„Élvezem, amikor elkészíthetek egy ilyen szépséget, az nagyon jót tesz az én lelkemnek.”

„Ha búvalbélelt napom van, előveszem a kézimunkáimat, gyönyörködök bennük, kirakok egyet-kettőt és máris jobb napom van.”

„Régebben sokat odaajándékoztam a hímzéseimből, de most már csak a gyerekeimnek adok, mert most már jobban beleélem magam és tudom, hogy ez micsoda. Benne van a szívem-lelkem. Nekem az a legszebb, amikor meg tudom mutatni, hogy ezt én csináltam.”

„Az anyámtól tudom, hogy valamikor a férfűngeket is maguk varrták és az elejét meg gyönyörűen kihímezték. Az én lánykoromban már nem így volt, mi csak polgári hímzést varrtunk. Talán a háború elrontott mindent.”

„Én nagyon sokféle kézimunkát csináltam már életembe, de ez a szomszédasszonyom, a Marika pörölt velem: Ne azokat csináld, hanem hímezz! Aztán hozott egy kis darabot, megpróbáltam, meg a szakkörbe is eljöttem. Úgy veszem észre, hogy ez az én számomra olyan szép és nyugtató dolog.”

„Amióta idejárom, megtanultuk már a komádit, a szálán varrottat, az úri hímzést, a hetésit, a vagdálásost. Nagyon szeretem a hímzést, de most még aktívan munkába járok, családom van, nincs még annyi időm, szeretnék többet is csinálni, de nem megy. De az örömet így is megtalálom benne. Örülök, hogy már a lányom is szeret hímezni.”

„Nagyon szeretem és gyűjtöm a régi kézimunkákat és szőtteseket, azoknak a mintáit varrom ki szálán varrott öltésekkel és subrikával díszítem, de nagyon szeretem a komádi hímzést is.”

A LENDVAI NYUGDÍJAS EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Lendvai Nyugdíjas Egyesület hímző szakköre 2000-ben alakult. A csoportot kezdetben Jandl Olga vezette. 2007 óta pedig Horvát Margit, csentei népi iparművész a szakkör mentora. A csoport vezetője Fehér Mária. A szakkörnek jelenleg tizennyolc tagja van, ebből tizenöt rendszeresen jár a foglalkozásokra. Magyar, szlovén és horvát nemzetiségű tagjaik egyaránt vannak és nem csak Lendváról, de Hotiza, Csente, Hosszúfalú és Petesháza községekből is látogatják a foglalkozásokat. Bár a tagok többnyire nyugdíjasok, de szívesen fogadnak maguk közé fiatalabbakat is. A szakkörnek a Lendvai Nyugdíjas Egyesület székhelye biztosít otthont. A csoport tagjai önkéntes felajánlásból a Lendvai Idősek Otthonába is járnak kézimunka-foglalkozásokat tartani az ott élőknek. A Lendvai Nyugdíjas Egyesület hímző szakköre minden évben önálló kiállítás formájában is bemutatja legújabb munkáit az érdeklődőknek. Fennállásuk óta Szlovéniában és Magyarországon több csoportos kiállításon és pályázaton is részt vettek már. Gyümölcsöző szakmai kapcsolatot ápolnak a pécsi Nyugdíjas Egyesülettel. 2011-ben a lendvai zsinagógában nemzetközi kézimunkakiállítást szerveztek, a már említett pécsi csoport csipkeverői és hímzői, valamint a csáktornyai Aranykezek kézimunkacsoport bevonásával.

„Mindig az volt a vágyam, ha nyugdíjba megyek, elkezdhessek kézimunkázni.”

„Nemcsak azért jövünk össze, hogy kézimunkázzunk, hanem, hogy találkozzunk és azt a kis szabadidőnket hasznosan töltsük el. Gyűjtjük a régi kézimunkákat, megbeszéljük, hogy honnan valók, hogyan készülhettek. Átrajzoljuk, felújítjuk, mert az is a célunk, hogy amit a nagyanyáink, dédnagyanyáink tudtak, azt kicsit megőrizzük és talán átadjuk a fiatalabb generációknak. Persze nemcsak a kézimunkákról beszélünk, recepteket cserélünk.”

„Ha az ember kézimunkázik, el van foglalva és megpihen a lelke: nem gondol másra, nem gondol semmi rosszra.”

„Minden mintának megvan a maga fortélyja, szakvezető nélkül mi nem boldogulnánk. Nem az a célunk, hogy sokat csináljunk, hanem az, hogy eredetit csináljunk, szépet és értékeset. Nagy tervünk, hogy összegyűjtsük a nagyanyáink, dédanyáink megmaradt kézimunkáit és szépen csoportosítva bemutassuk.”

„Az édesanyám szerette a kézimunkát és mindig azon törekedett, hogy mi lányok is tanuljuk meg. Nálunk volt egy kis üzlet és ott valamikor a cukros zsákokat mostuk meg és azokra rajzoltunk és azt varrtuk ki, mint falvédőket. Nekem abból még három vagy négy darab meg is van. Ezek a falvédők a konyhát díszítették. Mivel az én szüleim Horvátországból jöttek, horvátul tudtak, ezek a falvédők horvát nyelven voltak kidrunkolva. Az egyiknek a szövegére nagyon jól emlékszem, magyarul így szól: Ha ügyes kezek dolgoznak, minden jól végződik.”

„Aki szeret kézimunkázni, megbecsüli a kézimunkát, annak gazdagabb a lelkivilága, az szebben tud élni, az tudja értékelni a szépet.”

„Ameddig a szemem és a kedvem tartja, addig én ezt csinálni fogom...”

„Mindenkinek azt ajánlom, hogy időben találjon valamit, amit szeret csinálni, mert amikor már benne vagyunk az öregkorban, akkor csak olyat szabad csinálni, ami valóban boldoggá tesz.”

„Én már 10 évvel ezelőtt is jártam Hármasmalomba a szakkörbe, a Baba néni járt oda Lentiből, de utána egy időre abbahagytam. Most meg újra érdekelni kezdett, megint kedvet kaptam és most meg ide járok.”

A MURASZOMBATI BARÁTI KÖR HÍMZŐ SZAKKÖRE

Régi vágya teljesült a Muraszombati Baráti Kör tagjainak, amikor 2009-ben hímezni szerető asszonyaik szakköré alakultak Horvát Margit, csentei népi iparművész szakmai vezetésével. A szakmai vezető kitarató lendvai kísérője Nyakas Irén, aki akárcsak Pártosfalvára és Göntérházára, ha teheti Muraszombatba is elkíséri Margit nénit, ezzel is segítve munkáját. A csoport vezetője Sečko Zsuzsanna a szó szoros értelmében házigazdája is a hímző szakkörnek, ugyanis a saját otthonát ajánlotta fel, hogy az asszonyok találkozhassanak és hímezhessenek. Zsuzsa asszony egyébként a Baráti Kör jelenlegi elnöknője is, akit kultúraszervező tevékenységéért a muravidéki magyarság 2012-ben nívódíjban részesített. A kézimunka szakkört nyolc asszony látogatja rendszeresen. Elmondásuk szerint a kézimunkázás lehetősége mellett annak is örülnek, hogy gyakorolhatják magyar anyanyelvüket. A csoport első kiállítása a Baráti Kör fennállásának huszadik évfordulója alkalmából nyílt meg a muraszombati Szapárykastélyban. E kiállítást azóta már több önálló és csoportos bemutatkozásuk követte.

gyarul társaloghatunk, beszélgethetünk. Otthon én senkivel nem tudok magyarul beszélni. Ha valakinek születésnapja van, azt is megünnepeljük, akkor ott van a szakkör. Értékes nekünk ez a magyar társalgás.”

„Amikor összejövünk, először megmutatjuk, mit csináltunk az elmúlt két hétbe, amíg nem találkoztunk. Azt a Margit néni megnézi, hogy jó-e, aztán elmondja, hogyan kellett volna. Utána iszunk egy kávét, teát, kicsit beszélgetünk és folytatjuk a munkát.”

„Azt mindenkinek megmondom, hogy amelyik terítő szépen ki van hímézve, az legyen kimosva, kivasalva és kikeményítve is, azt nem lehet odatenni, mint egy mosogató rongyot!”

„Főleg a hetési minták végett jöttem a szakkörbe hímézni, mert azok nagyon tetszenek. Nagyon jó, hogy megőrizzük a vidékünk hagyományait, hogy az utódainkra is maradjon valami.”

„A hímzés megszínesíti az életet. Tele van virággal és aki a virágot szereti, az rossz ember nem lehet.”

„Meg kell őrizni ilyen tárgyi formában is az őseinktől örökölt örökségünket.”

„Tanárnőként a gyerekeknek is tanítottam hímzést, csak a legegyszerűbb öltéseket. Főként anyák napjára varrtunk a gyerekekkel ajándékot, kis horgolásból karácsonyi díszeket is csináltunk.”

„Két óra itt olyan gyorsan elrepül, hogy észre se vesszük.”

„Mert nekem meghalt a fiam, és nagyon nagy a bánatom. De ha eljövök, nem ezen gondolkozok otthon, hanem itt vagyunk heten vagy nyolcan, egyik ezt mond, másik azt mond és elmegy az idő, nem a bánatomon gondolkozok.”

„Én egyetlen darabot se adok el, mert ezt a sok munkát senki sem tudja megfizetni. Ez drágább, mint az ékszer. Gyűjtöm őket a szekrényben, majd a lányom és az unokáim megöröklik, legalább marad utánam valami.”

„Ehhez akarat is kell, ez nem csupán egy időtöltés, szeretni kell, mert másképp nincs értelme.”

A PÁRTOSFALVI RÓZSA KÉZMŰVES EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

Pártosfálván 2007-ben jött létre hímző szakkör, az Ady Endre Művelődési Egyesület keretén belül. A szakkör 2011 óta Rózsa Kézműves Egyesület néven működik tovább. A csoport mentora Horvát Margit népi iparművész, helyi vezetője pedig Suzana Malačić. A szakmai vezetőt rendszerint elkíséri Nyakas Irén, ezzel is támogatva munkáját. A csoportnak huszonegy tagja van, ebből tíz fő rendszeresen jár a szakköri alkalmakra. A csoport munkájába Pártosfalva mellett Szerdahelyről, Kisfaluból, Csekefáról, Sebeborciból, Kukečből és Kančevciből is bekapcsolódnak az asszonyok, szlovének és magyarok egyaránt. Találkozó helyük a pártosfalvi tűzoltóotthonban van. A népes kézimunka szakkör minden év novemberében önálló kiállítást rendez a helyi kultúrotthonban. A csoport tagjai a polgári és alkalmi hímzések mellett egyre nagyobb érdeklődést mutatnak az eredeti népi hímzések iránt is, így néhány tagjuk már magyarországi kiállításokon is bemutatkozhatott kézimunkáival.

„Most már nincsenek állataim, de a mezei munkát még magam végzem. Ültettem tőköt harmincöt áron, van telkem is, kertem is, a magunk számára szinte mindent megtermelünk. Estére elfáradok, lefekszek aludni, hajnali három és négy óra közt felkelek, aztán fél hétig varrok. Legtöbbet akkor varrok.”

„Nagyon sokat köszönhetünk a Margit néaninek meg az Irénke néaninek, annyi szép dolgot megtanultunk tőlük. Nagyon megkedveltük őket, meg talán ők is bennünket, le is tegeztük egymást, hogy mind egyek vagyunk. A Margit néaninek szót kell fogadni, mert aki nem fogad szót, annak nem lesz szép a munkája.”

„Nehéz megtalálnom az időt a hímzésre, mert 440 darab sertésünk van, meg nagy parasztgazdaságunk. De amikor a férjem, meg a fiam futballmeccsre megy, akkor én ide eljövök és a kézimunkával kikapcsolódom. Utána mindig elmegyünk egy kávéra, elmondjuk a bajunkat, bánatunkat, könnyebb így kicsit az élet.”

„Jaj, ha lehetne én minden vasárnap jönnék! Kicsit nevetünk, kicsit vígan vagyunk. Én már legalább húsz éve szerettem volna, ha lett volna ilyen csoport, de nem akadtam társakra. Most utóvégre sikerült.”

„Na most mondja meg, azokon a hosszú téli estéken ki bírja annyit nézni azt a televíziót? A kézimunkázás sokkal okosabb dolog.”

„A magyarok alatt jártam iskolába, ott kötelező volt a kézimunka óra. Valamikor nagyon sokat varrtam, de már nagyon fájnak a szemeim, nem látok varrni. A szakkörbe azért még mindig szívesen eljövök, mert azt is jó látni, hogy mások dolgoznak, meg a társalgás is hiányzik.”

„Első éven csak kiállításra jöttem a pártosfalvi asszonyokhoz, hogy megnézzem, micsoda csodás munkáik vannak. Aztán kérdezték, hogy volna-e kedvem csatlakozni? Nekem volt, mert már tudtam kézimunkázni. Itt meg annyi csodálatos mintából lehet választani, meg kicsit elfelejtjük a mindennapi gondokat is.”

A PETESHÁZI HORVÁTH JÓZSEF MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Petesházi Horváth József Művelődési Egyesület hímző szakköre 1992-ben alakult. Szakmai vezetője Pulai Lászlóné, nagykanizsai népi iparművész, helyi vezetője Gyurica Margit. A csoportnak tizennégy tagja van, ebből aktívan mintegy nyolc fő látogatja a szakköri alkalmakat, amelynek a petesházi faluotthon biztosít helyet. A csoportnak tagja Vida Ilonka néni is, a Muravidék egyik legnagyobb tekintélynek örvendő hímzőasszonya, néprajzi adatközlője. Ilonka néni számos néprajzi tárgyat és értékes kézimunkát adományozott már a Lendvai Galéria és Múzeumnak, a Lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetnek és rengeteg hasznos információval szolgált a néprajztudománynak. E csoporthoz kötődik Antolašić Darinka is, aki 2010-ben nyerte el a népi iparművész címet hímzéseivel. A csoport tagjai közül Gyurica Margit is zsűrizteti kézimunkáit. A petesházi hímző szakkör minden második évben önálló kiállítással igyekszik megörvendeztetni a kézimunkázást kedvelőket. Pulai Lászlóné vezetésével szívesen szerveznek műhelymunkákat más kézműves tevékenységeket is bemutatva, így a tojásfestést, a csuhézást, a gyöngyfüzést, a mézeskalácssütést vagy az adventi koszorúkészítést. A hazai kiállításaik mellett Magyarországon és Észtországban is bemutatták már a magyar népi hímzéskultúrát őrző kézimunkáikat.

„Az iskolában minden héten volt egy óra kézimunka, a fiúk faragtak, a lányok meg kézimunkáztak. Az édesanyám is nagyon szeretett kézimunkázni, varrni, talán átörököltem. Kiskoromtól fogva én mindig varrtam. A háború alatt nem volt cérna, akkor nem lehetett. Később már, amikor férjhez mentem, gazdálkodtunk, állatok voltak akkor is mindig varrtam. Ez lett a kedves szokásom.”

„Nekem meg volt a dédöreganyámnak a pacsája is. Elhatároztam, hogy varrok olyat mind a két lányunokámnak, hogy emlékezzenek rá, hogy a dédnagymama ilyen pacsát hordott a fején. És akkor Hármasmalomban a Baracska Károlyné tanított meg lukat varrni, én addig nem tudtam. Nagyon sok régi mintát összegyűjtöttem azóta. Valami húsz régi darabot újra kivarrtam és odaadtam a Lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézetbe. De nem sajnálom, mert ott még legalább száz évig meglesz.”

„A bújtatásos öltés apró volt. Ami eredeti az eredeti. Én láttam férfi ingeket bújtatással kivarrva, ami nem volt kirajzolva, hanem szál szám olvasták, két-két szálanként. Az milyen apró volt! Lakosból volt egy ing, az olyan gyönyörűen bújtatással volt kivarrva, de az is olyan apró volt. Tehát ha meg akarjuk tartani a régi mintákat, törekedni kell az eredetiségre.”

„Én, mint csoportvezető télen kicsit hamarabb eljövök és be is fűtök, összerakom a mintákat.”

„Mikor én kislány voltam, összeszámítottam, hogy akkor tizenhét népviseletben járó asszony volt itt Petesházán. Az én öreganyám is 1936-ig népviseletben járt. Arra is emlékszem, hogy 1941-ben elmentünk a templomba Lendvára és öreganyámnak a testvére az még mindig népviseletben volt. És a templomtéren többen körbeállották és fényképezték, az meg csak húzódozott, ment el, hogy őt ne fényképezzék. Azt népviseletben is temették el.”

„Itten megvitatjuk az ügyes-bajos dolgainkat, megbeszéljük a faluban történeteket, társadalmi életet élünk.”

„Ila, a mi vezetőnk egy nagyon barátságos ember, aki szeret viccelni, szeret beszélgetni, nagyon kedves és nagyon jó szakember.”

„A kezem se jó már és keveset is látok, de a hímzést nem akarom még abbahagyni.”

„Az én anyukám sajnos korán meghalt és nem tudott megtanítani hímezni. Nagyon örülök, hogy legalább itt a szakkörben megtanulhattam.”

A PINCEI ZALA GYÖRGY MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

Az 1988-ban létrejött Pincei Zala György Művelődési Egyesület hímző szakköre egyike a szlovéniai magyarság első hímző köreinek a csenteivel és a hármasmalmival együtt. Szakmai vezetője a kezdetek óta Török Eta, zalaegerszegi népi iparművész. A csoport vezetője évtizedeken át Gál Ilona volt. Ila mama halálát követően pedig Fehér Zsuzsa tölti be ezt a tisztséget. Az egykoron népes és lelkes kézimunka szakkör létszáma a falu lakosságának megfogyatkozása miatt napjainkra hétre apadt, bár egy ilyen kis létszámú településnek ez is dicsőségére válik. Az idők folyamán voltak benicei, pincemajori és csente-i tagjaik is, most pedig egy lovászi hölgy csatlakozott hozzájuk. A foglalkozásokat egykoron Gál Ilona csoportvezető otthonában tartották, most pedig a tűzoltóotthonban gyűlnek össze hímezni. A saját munkáikból minden évben megrendezett kiállításuk komoly társadalmi esemény a településen. A csoport tagjai közül többen is zsűriztették hímzéseiket. Szlovéniai és magyarországi kiállításai mellett Szlovákiában és Erdélyben is megmutatták már alkotásaikat, főként hetési hímzéseiket. Mindannyian Zalaegerszeg tiszteletbeli polgárai.

„Etát mi nagyon-nagyon jó tanítónak találtuk. Amilyen problémánk volt, azt mindent próbált velünk megoldani. Minden tudását szívesen átadott. Eleinte kicsit ránk is hagyott, mert mi csak a modern mintákat akartuk varrni, mert nekünk az tetszett. Később rávett bennünket és kezdtük varrni a hetési mintákat, zalai mintákat, aztán az is nagyon megtetszett. Nagyon sokat varrtunk. Ő is úgy nyilatkozott, hogy itt tudott bennünket legjobban, legelőbb rászoktatni ezekre a mintákra.”

„2004 óta járok ide Magyarországból, Lovászból. A lányom itt műsorvezető a Muravidéki Magyar Rádióban és az egyik technikus anyukája ajánlotta, hogy járjak kézimunkázni Csentebe. Aztán mondta Eta, jöjjenek Pincére, ez egyszerűbb nekem. Én nagyon hálás vagyok a pinceieknek, hogy engem ide befogadtak. Minden elismerésem az övéké. Ha valamikor véletlenül nem jöttem, Ila mama már rögtön hívott, hogy mi van veled?”

„Én nem szeretek csak úgy tétlenül ülni, a kézimunkázást még a tévénézés mellett is csinálom.”

„Nagyon jó itt a társaság, faluhelyen nincs is máshova járnunk. Valamikor többen voltunk ám, csak elfogytunk, sokan meghaltak. Volt, hogy vasárnap délutánonként csak úgy összejöttünk az asszonyokkal és együtt varrtunk.”

„Engem nem ér az meglepetés, hogy valahova megyek, és nem tudok ajándékot vinni. Ott vannak a szekrényben a kézimunkáim, kiveszek egyet és elviszem.”

„Adtam már kézimunkát Amerikába, Franciába is a rokonoknak, mikor hazajöttek. Mindig azt adom oda, amelyik a legszebb, amelyik nekem is a legjobban tetszik.”

„Mielőtt Eta ide kezdett járni, addig Magyarországon a piacon vettük az előnyomtatott kézimunkákat. Faliképeket is szoktunk varrni fekete posztóra. Aztán jött az Eta és megtanította nekünk az eredeti hímzéseket.”

„A háború után nem nagyon volt alapanyag kézimunkázni, se cérna, se ruha nem volt.”

„Én nagyon feltalálom magam a kézimunkázásban, nagyon megnyugtat. Van, akit idegesít, engem nyugtat. Sokat csináltam már ajándékba a családnak, de még az orvosoknak is adtam belőle, akikhez jártam.”

„A férjem halála után kezdtem idejárni. Ő sokáig nagyon súlyos beteg volt. A kézimunkázás és a társaság segített talpra állni.”

A RADAMOSI HARANGVIRÁG MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Radamosi Harangvirág Művelődési Egyesület hímző szakköre 1997 és 2011 között Kocsisné Koszorús Anikó, zalaegerszegi népi iparművész szakmai vezetésével működött. A szakkör jelenlegi csoportvezetője Tüske Mária. A kézműves csoporthoz csuhéfonók is tartoznak, valamint fafaragók, akiknek mentora Konrád Lajos. A csuhéfonók is magas szinten gyakorolják tevékenységüket: Tivadar Irén népi iparművész, Tüske Mária pedig e cím várományosa. A kézimunka szakkört mintegy tíz fő látogatja rendszeresen. A helyi kultúrotthonban tartják szakköri összejöveteleiket. Vannak tagjaik Kámaházáról, Lendváról és Petesházáról is, szlovének és magyarok egyaránt. Hagyományörző tevékenységükbe Jandl Olga lendvai és Antolašić Darinka petesházi hímző népi iparművész is bekapcsolódik időnként. Évente rendeznek kiállítást hímzéseikből, faragásaikból, csuhé tárgyaikból önállóan és a helyi kultúregyesület rendezvényeihez társulva is. Alkotásaikkal rendszeresen szerepelnek Magyarországon a Zala megyei, a regionális és az országos népművészeti kiállításokon is.

„Én még csuhézok is: csuhékötéssel, csuhéformálással is foglalkozom. A zalaegerszegi Népművészeti Egyesületnek is tagja vagyok, úgyhogy ott is közreműködök a szakköri életükben: tanítok is, meg tanulok még mindig.”

„Én igyekezek mindig is hű maradni a hetési és az itteni muravidéki mintákhoz. Nagyon tetszenek, nagyon gazdag mintavilág van itt, még van nagyon sok minden feltárni való itt, és nagyon szeretem ezt is csinálni.”

„Engem Anikó tanított meg hímezni és gyorsan ez lett az én hobbim.”

„Érdekelnek a hetési szöttesek, amelyeknek a mintáit is gyűjtöm. Nagyon sok mintát összegyűjtöttünk. Van egy nagyon nagy segítségem, egy magyarországi idős néni Baba néni, neki hordtam sok szöttest, ő meg levette a mintákat és rendezgetjük őket lassanként.”

„Igazából a Hetés egy nagyon nagy kincs, annyira egyedi, annyira gazdag népi hagyománya van. A hímzésektől fogva a hímes tojás, az ételek, az építészet, mindenben egyedi. Nagyon gyönyörű.”

„Ebből megélni sajnos nem lehet, de a mezőgazdaságot kiegészíteni talán jó lenne. Azt államilag is fel kellene kicsit karolni, meg kellene tanítani az embereket a módjára.”

„A kézművességgel igazából gyermekkoromban találkoztam. Én falusi gyerek vagyok és valamikor a kézművesség nem mint hagyományörző ág volt, hanem ez valamikor mindennapi dolog volt a falusi életben. Minden háznál csináltak valamit, így megismerkedtem sok mindennel, de közelebről általános iskolában először a hímzéssel találkoztam. A hímzés azóta hűségem kísérőm. Tizenkét éve vagyok tagja a radamosi hímzős szakkörnek, itt találkoztam a népi hímzéssel. Koszorús Anikó vezeti a szakkört. Ő egy nagyon jó szakember, tőle nagyon sok újdonságot tanultam és itt ismerkedtem meg a hetési hímzéssel.”

„Legjobban szeretem a hetési hímzést, az a mi tájunkra jellemző, a miénk. Szeretném, ha ez megmaradna az utókornak és megbecsülnék.”

„Aki ezzel foglalkozik annak sokkal szebb, sokkal gazdagabb az élete, mert biztos van valami, amiben örömet talál.”

A HÁRMASMALMI MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A Hármasmalmi Művelődési Egyesület hímző szakköre a szlovéniai magyarság első hímző szakköreinek egyike volt a csentei és a pincei mellett. A csoport 1989 és 1998 között működött aktívan. A csoport szakmai vezetője dr. Baracska Károlyné, ismertebb néven Baba néni volt Lentiből, helyi csoportvezetője pedig Škrilec Katalin. Vidékünk számos hímezni szerető asszonya itt tanulta meg a kézimunkázás alapjait, többen közülük ma sikeres alkotók, népi iparművészek. A csoport egyik legemlékezetesebb kiállítását még Göncz Árpád magyar és Milan Kučan szlovén köztársasági elnökök is megttekintették.

A DOMONKOSFAI PETŐFI SÁNDOR MŰVELŐDÉSI EGYESÜLET HÍMZŐ SZAKKÖRE

A hímző szakkörök eleven létezésére és létjogosultságára az is rámutat, hogy ezen kiadvány anyaggyűjtési fázisának lezárása után is alakult egy újabb szakkör a szlovéniai magyarság körében, mégpedig a dombvidéki Domonkosfán. A 2011 őszén létrejött hímző szakkör szakmai vezetője Orbán Lajosné, Őriszentpéterről. A csoport tagjai az ő segítségével ismerkednek a hímzés fortélyaival. A csoport helyi vezetője Kovač Regina.

Hetési férfinag.

A MURAVIDÉKI HAGYOMÁNYŐRZŐ
HÍMZŐ SZAKKÖRÖK SZAKMAI
VEZETŐI ÉS NÉPI IPARMŰVÉSZEI

ANTOLAŠIĆ DARINKA

1956-ban született Petesházán egy háromgyermekes családban. A kézimunkázás szeretetét édesanyjától örökölte, aki már iskolás korában megtanította kötni és horgolni. Az iskolában Angela Komar tanítónő oktatta a kézimunkázás szeretetére. 1973-ban kezdett el dolgozni a lendvai Elma vállalatnál. 1992-ben lett tagja a dr. Baracska Károlyné vezette hármasmalmi hímző szakkörnek. Darinka itt kezdte elsajátítani a Kárpát-medence eredeti népi hímzéseinek motívumvilágát és öltéseit. Saját bevallása szerint nagyon sokat köszönhet dr. Baracska Károlynénak, azaz Baba néninek. A hármasmalmi szakkör fennállása alatt több kiállítást is szerveztek, de Darinka számára az egyik legemlékezetesebb az maradt, mikor Göncz Árpád magyar és Milan Kučan szlovén köztársasági elnökök is megtekintették a szakkör kézimunkáit. Darinka 1990 óta vesz részt kézimunka-kiállításokon. Magyarország és Szlovénia mellett Ausztriában, Szlovákiában, sőt Észtországbán is szerepeltek már a munkái. A Fürge ujjak magazin egyik pályázatán 3. helyezést ért el. Darinka gyűjti a régi népi textileket. A szöttesmintákat szálán varrott öltéstechnikával alkalmazza hímzésein és subrikával díszíti. Ezeket a technikákat is dr. Baracska Károlyné javaslatára alkalmazza. Antolašić Darinka 2010-ben elnyerte a népi iparművész címet. Szabadideje nagy részét hímzéssel tölti, amely számára nagy örömet és belső megelégedettséget okoz. Szeretné egy „hetési szoba” berendezését is elkészíteni terítőkkal, fálvédőkkel, párnákkal és viselettel együtt. A hímzéssel még sok terve van: „Sokáig szeretném hímezni az eredeti mintákat, alkotni újabb és újabb terítőket, tudásomat pedig átadni az utókornak.”

DR. BARACSKA KÁROLYNÉ,

ismertebb nevén Baba néni 1923-ban látta meg a napvilágot Győrben. A hímzést családi indíttatásra kedvelte meg. Férje, dr. Baracska Károly irodalomrajongó és a lenti Lámfalussy Sándor Szakközépiskola és Szakiskola megbecsült tanára volt. Baba néni már az 1970-es évek elején kézimunka szakkört alapított Lentiben az akkor Sólyom László nevét viselő művelődési központban. Számos Kárpát-medencei néprajzi táj hímzésmotívumait szívesen oktatja, de bevallása szerint a kalotaszegi és a hetési hímzések állnak a legközelebb hozzá. Amíg tehette, szívesen járta a Lenti környéki falvakat és gyűjtötte a régi szőtteket, viseleti darabokat és kézimunkákat. Óriási, több ezer mintát magába foglaló magángyűjteménye van. Dr. Baracska Károlyné az 1989-től a Muravidéken is oktatott hímzést, a hármasmalmi hímző szakkör szakmai vezetője volt. Ő tervezte több muravidéki hagyományörző csoport fellépőruháját. Tanítványai visszaemlékezései szerint Baba néni szigorú volt, csak népi hímzéseket oktatott és csak ilyeneket engedett varrni szakköreiben. Tiszteletet parancsoló szakértelme, jó tervezői érzéke és precízen kivitelezett kézimunkái ellenére meglepő módon nem nyerte el a népi iparművész címet. Amióta nem tanít már a Muravidéken, szlovéniai tanítványai otthonában keresik fel, ha szakmai segítségre van szükségük. Jandl Olga és Antolašić Darinka is mesterének tekinti. Mindkettőjüket Baba néni ismertette meg a szőttes mintáknak szálán varrott technikával, azaz egyfajta dupla keresztzemes öltéssel való kivarrásával. Feltétlenül szükséges lenne dr. Baracska Károlyné néprajzi magángyűjteményének szakmai feldolgozása és szakkönyv formájában való kiadása.

HORVÁT MARGIT

1943-ban született Hosszúfaluhegyen. Édesanyja már gyerekkorában megtanította kötni, horgolni, hímezni. Annyira vonzotta a kézimunkázás, hogy amikor munkába állt, a keresetéből minden hónapban vett kézimunkakönyveket és ezekből továbbképezte magát. Margit asszony Csentébe ment férjhez és ma is ott él. Amellett, hogy háziasszonyként, feleségként és anyaként is helyt kellett állnia, valamint felelősségteljes munkát végeznie a Dinos vállalatnál, mindig is igyekezett időt és alkalmat találni arra, hogy kössön, horgoljon, hímezzon. 1995-ben történt nyugdíjba vonulása után már teljes szívvel és lélekkel tudott kedvelt időtöltésének élni. Népi hímzésekkel 1995-től a csentei Petőfi Sándor Művelődési Egyesület szakköre keretében kezdett foglalkozni. A csoportot vezető szakember, Török Eta népi iparművész hamar felfigyelt tehetségére és biztatta, hogy készítsen az eredeti népművészeti alkotások mintájára hímzéseket, így ma is őt tartja mesterének és példaképének. Horvát Margit tehetségét hamarosan nemcsak helyi, de Kárpát-medencei szinten is kezdték megismerni és elismerni. Az első jelentősebb szakmai díjban 1996-ban Mezőkövesden részesült, ahol a XXI. Kis Jankó Bori pályázat kiállításán 3. helyezést ért el mezőszegi függönygarnitúrájával. Ezt a pályázatot pedig számos országos, regionális, hazai és külföldi kiállítás, díj és elismerés követte. 2003-ban vidékünkéről elsőként elnyerte a népi iparművész címet. 2004-ben a muravidéki magyarság nívódíjban részesítette. Horvát Margit Török Etával együtt 2005 óta vezeti a göntérházi hímző szakkört. 2005 tavaszán Budapesten a XIV. Élő Népművészet című kiállításon arany oklevelet kapott alkotásaiért. 2006 óta Gyertyánosban, 2007 óta pedig Pártosfalván tanítja kézimunkázni az érdeklődőket. 2007-ben elvállalta a Lendvai Nyugdíjas Egyesület hímző szakkörének szakmai vezetését, 2008-ban pedig a Muraszombati Baráti Kör hímző csoportját kezdte mentorálni. Így jelenleg már 5 hímző szakkört vezet, emellett még a lendvai rokkantak csoportjában is önkéntes segítői munkát végez. Ahogy ő mondja: „Az életem nagy része a hímzés körül forog. Örülök, ha másokat is meg tudok tanítani hímezni, horgolni.”

JANDL OLGA

1942-ben született Dolnja Bisticán. Két éves kora óta Lendván él, ott járt általános iskolába, majd elvégezte a muraszombati tanítóképzőt. Gyerekkora óta szeret kézimunkázni. Munkahelyén, a lendvai általános iskolában is vezetett hímző szakkört. 1984 óta vesz részt magyarországi hímzőpályázatokon. A kézimunkázás iránti érdeklődése tovább fokozódott, amikor tagja lett a Török Eta vezette csentei hímző szakkörnek. Kezdetben hetési fehérhímzéseket varrt, ma pedig legnagyobb örömet a régi hetési szőttek mintáinak felkutatásában és tanulmányozásában leli. A szőttes mintákat szálán varrott öltéstechnikával alkalmazza hímzésein. Ezzel a technikával a Lentiben élő dr. Baracska Károlyné ismertette meg. Jandl Olga nyolc éven keresztül vezette a Lendvai Nyugdíjas Egyesület hímző szakkörét. A hímzéssel szerzett díjait, elismeréseit gondosan számon tartja: munkáit három alkalommal mutatták be a mezőkövesdi Kis Jankó Bori kiállításon, két alkalommal kapott oklevelet az Élő Népművészet - Országos Népművészeti Kiállítás Nyugat-dunántúli regionális bemutatóin, Budapesten az országos népművészeti kiállításon kétszer vett részt, ebből egyszer ezüst oklevéllel jutalmazták. Bemutkozott a Fürge ujjak folyóiratban is, 2008-ban pedig Budapesten részt vett a Zala Megyei Népművészeti Egyesülettel a Mesterségek Ünnepe. Kézimunkáira Szlovéniában megkapta a „Háziipari Termék” tanúsítványt. 2007-ben elnyerte a népi iparművész címet, ami után önálló kiállítással mutatkozott be a lendvai Bánffy Központban. 2009-től vezeti a kapcai művelődési egyesület hímző szakkörét. Tudása elmélyítése érdekében Békéscsabán elvégezte a Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola két éves továbbképzését, amelyet jeles eredménnyel zárt.

KOCSISNÉ KOSZORÚS ANIKÓ

1946. március 4-én született a Baranya megyei Görcsönyben. A hímzés szeretetét az édesanyja oltotta belé. Zalaegerszegre 1973-ban költözött és kapcsolatba került az ottani hímzőasszonyokkal. Példaképeinek és mestereinek a már említett édesanyját és Keszei Sándornét tartja. Abban az időben olyan nagy volt az érdeklődés a népi hímzések iránt, hogy sok szakkörvezetőre volt szükség, így Anikó 1977-től tanulva tanított. A C kategóriás hímzésoktatói működési engedélyét 1980-ban kapta meg és közben elkezdte az általa tervezett hímzéseket zsűriztetni. Rengeteg mintát gyűjtött Zoboralján, amelyeket a szakkörtagokkal a mai lakáskultúrába ültetett át. A velemi kézművestáborokban minden évben új technikákat és ötleteket tanult. Kocsisné Koszorús Anikó 1993-ban kapta meg a népi iparművész címet. A Zobor-vidéki hímzések mellett nagy szeretettel kutatja és tanítja a zalai és a hetési hímzéseket is. Nagy megtiszteltetésnek vette, amikor dr. Kerecsényi Edit felkérte, hogy ő is társuljon a hetési női és férfi viseletek felkutatásához és feldolgozásához. A Zala Megyei Népművészeti Egyesület 1999-ben jelentette meg dr. Kerecsényi Edit Hetési női viseletek és hímzések a Muraszombati Múzeum gyűjteményében című kiadványát. Ezt követte 2002-ben a Lendvavidéki, hetési magyar férfiak vászonviselete című kiadvány. Mindkét könyv hímzéseket tartalmazó részében jelentős részt vállalt Kocsisné Koszorús Anikó és Konrád Lajos is. Később e könyvek kiegészítéseként önszorgalomból és társadalmi munkában mintalapokat is készítettek. Kocsisné Koszorús Anikó és Konrád Lajos Hetési női viseleti hímzések a lendvai-, a muraszombati-, a zalaegerszegi múzeumok és magángyűjtők anyagából című mintalap gyűjteménye 2001-ben a zalaegerszegi Honvéd Kaszinó Kulturális Egyesület kiadásában jelent meg. Munkásságáért 2003-ban Hagyományörző díjban részesült, 2006-ban pedig megkapta a Zalaegerszegért díjat. Zalaegerszegen több mint 30 éve vezet hímző szakkört. A kapcai művelődési egyesület hímző szakkörének az 1990-es évek második felétől közel tíz éven át volt mentora. A Dobronaki Petőfi Sándor és a Radamosi Harangvirág Művelődési Egyesületek hímző szakköréit 1996 és 2011 között vezette. 2002-ben Zalaistvándon indított szakkört. További szakmai tervei között szerepel a Zsitva-menti fehér lyukhímzés feldolgozása és közzététele.

ORBÁN LAJOSNÉ,

Szidónia, vagy ahogyan szakkörösei nevezik, Szidi 1945-ben született Óriszentpéteren egy hatgyermekes parasztcsaládban. Ma is ott él. Kézimunkázni az édesanyjától tanult, de saját bevallása szerint akkor még nem ment neki túl jól. Az édesanyja mondogatta is: „Tebelőled sosem lesz hímzőasszony, nem fogsz megtanulni hímezni!” De Szidi nem adta fel, érdekelte a kézimunkázás és addig próbálkozott, amíg megtanult szépen hímezni. Aktív éveiben a helyi téészben, majd az 1970-es évektől betanított munkásként dolgozott az óriszentpéteri cipőüzemben. Ekkor már úgy érezte, szeretne többet megtudni a hímzésről, szeretné továbbképezni magát. Munkahelyén még „huszonnégy-órázást” is vállalt, hogy 1984 és 1985-ben Szombathelyen az MMIK-ban elvégezhesse a kétéves díszítőművészeti tanfolyamot. Mesterének Beszprémy Józsefnét, azaz Babi nénit tartja, akihez mind a mai napig bizalommal fordulhat. Szidi néhány évig Óriszentpéteren gyermekeknek tartott hímző szakkört, 2003 óta Hodoson, 2011 óta pedig Domonkosfán a vezetője a hímző szakkörnek. Tudásának fejlesztésére több hímzőtáborban is részt vett, mint például: Velemben, Szombathelyen, Sárváron és Mezőkövesden. 2011-ben Békéscsabán elvégezte a Kézműves Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola gépi és kézi hímző 2 éves továbbképzését. Szidit mindig is érdekelte a szövés, ezért szöni is megtanult. Szívesen készít gyapjúszőttes lakberendezési tárgyakat. Orbán Lajosné, Szidi azon ritka hímzőasszonyok közé tartozik, akik nem tartják fontosnak, hogy alkotásaikat zsűriztessék és megszerezzék a népi iparművész címet. Ahogyan ő mondja: „Engem ez nem motivál, én csak szeretnék többet tudni, nekem ez a fontos! Egyszerűen csak szeretem csinálni, örömet okoz.”

PULAI LÁSZLÓNÉ CSERTI ILONA,

vagy ahogyan tanítványai hívják Ila, 1944-ben született Nagykanizsán. 1973 óta foglalkozik a népművészet különböző ágaival. Az 1970-es években Keszei Sándorné hímező szakkörébe járt és az ő rábeszelésére tett 1975-ben Zalaegerszegen C kategóriás népi díszítőművészeti szakkörvezetői vizsgát. 1989-ben Budapesten B kategóriás díszítőművészeti oktatói engedélyt szerzett. Alapító tagja volt a Zalai Népművészeti Egyesületnek. A népi kismesterségeknek számos területén otthon van, a Gébárti Alkotóházban tanulta meg a csuhéfigura- és a népi babakészítést, valamint a csipkeverést és a gyöngyfüzést. Az 1980-as évektől 10 éven át Nagykanizsa környékén, azaz Nagyréce, Kistréce, Nagybakónak, Zalaújlak, Pogányszentpéter községekben oktatta a népi hímezést. A Hevesi Sándor Művelődési Központban 1978 óta vezeti a Népi Díszítőművészeti Szakkört. Közel 20 éve szakmai vezetője a hagyományápoló hímező szakköröknek Szlovénia két magyarlakta településén, Petesházán és Hoszszúfaluban. Ezek a szakkörök két évente rendeznek kiállítást a tagok által készített munkákból. Tanítványai közül néhányan már zsűriztetésre is küldenek hímezéseket, így például a petesházi Gyurica Margit. Pulai Ila 2001-ben csuhéból készített munkáiért népi iparművész címet kapott. Szinte minden évben részt vesz a budai várban rendezett Mesterségek Ünnepén. A megyei és országos pályázatokon rendszeresen részt vesz csuhéból készített figuráival. Eddig már öt alkalommal díjazták csuhéból készített betlehemeit. Játsszóházi keretek között is rendszeresen bemutatja az általa elsajátított népművészeti tevékenységeket és próbálja átadni tudását a következő nemzedékeknek. Munkája elismeréseként 1984-ben Miniszteri Dicséretet kapott, 1998-ban és 2004-ben elnyerte a Hevesi Sándor Művelődési Központ Művészeti Díját, 2009-ben pedig a Nagykanizsa Kultúrájáért Díjjal tüntették ki.

TÖRÖK ETA

1942-ben született a Zala megyei Baktúttós községben. Amióta az eszét tudja, szeretet hímezni. Az első öltéseket az édesanyjától leste el, majd tudását általános- és középiskolás korában Kaposváron a MÁV leánynevelő otthonában apácák segítségével fejlesztette tovább. Huszonéves korában maga is szívesen járt hímző szakkörbe. Mesterének Keszei Sándornét tartja, de úgy érzi sokat köszönhet Kerecsényi Edit és Borbély Jolán néprajzkutatóknak, valamint Beszprémy Józsefnek, a népművészet mesterének. Török Eta 1975 óta nagy sikerrel vezet kézműves és hímző szakköröket. 1979-ben szakkörvezetői vizsgát tett. A hetési hímzések gyűjtéséért és tervezéséért 1983-ban nyerte el a népi iparművész címet. 1989-ben jelent meg önálló kutatásainak eredményeként a Zalai ingminták és ingszabás című kiadványa, a zalaegerszegi MMIK gondozásában. Eta a Zala Megyei Népművészeti Egyesület egyik alapító tagja. 1987 és 1990 között szakreferens volt, 1992-től 1996-ig pedig a zalaegerszegi MMIK Kézműves Szakiskolájának szakoktatója. A Zala Megyei Népművészeti Egyesület 1999-ben jelentette meg dr. Kerecsényi Edit Hetési női viseletek és hímzések a Muraszombati Múzeum gyűjteményében című kiadványát, amelynek szakmai előmunkálataiban Török Eta is részt vett. Számos rangos népművészeti kiállításon díjazták már munkáját és tanítványaival együtt nemcsak Magyarországon és Szlovéniában, de Finnországban, Németországban, Franciaországban, Szlovákiában, Ausztriában és Erdélyben is népszerűsítette a magyar népművészetet és hímzéskultúrát. 1988 óta a muravidéki Csentében és Pincén vezet hímző szakkört, 2004 óta pedig Göntérházán Horvát Margittal. Tanítványai közül többen sikeresen művelik a népi díszítőművészetet, sőt néhányan szakkörvezetővé léptek elő, illetve elnyerték a népi iparművész címet. Eta számos kitüntetésé közül a muravidéki magyarságtól 1998-ban kapott kulturális különdíjára a legbüszkébb. Hetési teljes viseletből már többet is tervezett és kivitelezett, amelyeket néprajzi gyűjteményeknek, múzeumoknak ajándékozott. Török Eta szakmai hitvallásából való a következő idézet: „Hagyományápoló vagyok, de nem másolok - hisz akkor tucatnyi egyforma munka tömege jelenne meg - hanem lelki készíttetéssel tervezek, rajzolok és tanítok, és közben magam is tanulom a mesterséget.”

POVZETEK

DEDIŠČINA VEZENIN PREKMURSKIH MADŽAROV

Dediščino v širšem pomenu besede lahko imenujemo kot vrednoto, za katero v skupnosti menijo, da je primerna za ohranitev in posredovanje naprej. Dediščina se torej pojavlja na številnih področjih življenja in se izraža na različne načine. Govorimo lahko o dediščini posamezne družine, o zgodovinski tradiciji naroda, svojo dediščino pa imajo tudi različni družbeni sloji. Tako so jo, na primer imeli in jo še imajo vojska, meščanstvo ali kmečko prebivalstvo. Vendar pa je dediščina lahko še tako dragocena, a če jo ne negujemo in če se ne prenaša na naslednje rodove, bo izgubila svoje bistvo, oziroma svojo najpomembnejšo značilnost ter prenehala obstajati.

Med različnimi oblikami ljudske kulture je prav ljudska umetnost tista, ki je venomer v središču zanimanja javnosti. Tekom zgodovine je klasična umetnost, oziroma tako imenovana visoka umetnost v ljudski umetnosti pogosto našla »čisti izvir«, iz katere je lahko zajemala, se napajala in se prenavljala.

Etnografsko bogastvo so raziskovali in reševali tudi pesniki, pisatelji, likovni umetniki in znanstveniki, da bi se iz njega učili in zajemali navdih. Le pomislimo na obdobje romantike! Zunanje zanimanje je posamezne običaje in elemente kulture zelo pogosto obvarovalo pred izumrtjem in pozabo. Na žalost so Evropejci v 20. stoletju zajeten del svoje ljudske dediščine imeli za nekaj, kar je zastarelo in kar je izgubilo svojo funkcijo. V njej so videli izraz zaostalosti in revščine v primerjavi z »modernim« svetom.

V Sloveniji živeči Madžari so etnografsko povezani z dediščino zgodovinsko-etnografskih območij Lendave, pokrajine Hetés in Örség. Izmed svojih draguljev ljudske kulture so verjetno najbolj ponosni na hetiško ljudsko nošo in vezenine. Morda se danes sliši, kot pretiravanje, pa vendarle je le malo manjkalo, da se to bogastvo ni izgubilo za večno. Dr. Edit Kerecsényi, upokojena direktorica Muzeja Thúry György v Nagykanizsi je že desetletja raziskovala ljudsko nošo in bele vezenine na ozemlju županije Zala, ko je leta 1986 dobila dovoljenje in priložnost »prestopiti mejo« in svoje raziskave razširiti tudi na območje Prekmurja. Kultura ljudskega tekstila je bila vedno ena od njenih najljubših tem, zato se je z velikim navdušenjem zakopala v odkrivanje te tematike tudi med prekmurskimi Madžari. Potem, ko je preučila gradivo, povezano z omenjenim prostorom v zbirkah Etnografskega muzeja v Budimpešti, Muzeja Göcseji v Zalaegerszegu in Muzeja Thúry György

v Nagykanizsi, je pričela z raziskavami tudi na terenu ter v zbirkah Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti in v Galeriji – Muzeju Lendava. Na podlagi njenih raziskav smo dobili obris bogate dediščine ljudskega tekstila in noše, ki jo javnost in stroka imenujeta, kot hetiška, čeprav je treba pripomniti, da je ta dediščina povezana s celotnim območjem Lendave z madžarskim prebivalstvom in okolico Lentija na Madžarskem. V času raziskav dr. Edit Kerecsényi hetiška ljudska tekstilna kultura več ni bila živa dediščina. Ljudje noš niso nosili in tudi vezenin niso več izdelovali, saj sta ju v 30. letih 20. stoletja skorajda popolnoma izrinila meščanska kultura. Ta zaklad ljudske umetnosti Hetésa je bilo mogoče rekonstruirati le s pomočjo starih kosov oblačila in po spominu starejših žensk. S ponovnim odkritjem tega dragulja madžarske ljudske tekstilne kulture si je dr. Edit Kerecsényi v letih 1980 in 1990 priborila priznanje celotne etnografske stroke.

Najlepsi primerki ljudske tekstilne kulture Hetésa so ročno tkana platna in bogato vezena narodna noša. Za vse, ki se ukvarjajo z ročnim delom, je izmed hetiških vezenin najbolj poznano belo vezenje na platno, pa tudi količinsko predstavljajo največjo skupino. Večji del teh belih vezenin so prostoročne risbe in cvetlični motivi, od sedemdesetih let 19. stoletja pa so pogosto bolj preproste ali pa imajo bogato okrašene in lepo izvezene robove. Posebnost hetiškem vezenju daje tudi luknjičasto vezenje, in sicer so poleg okroglih luknjic vezli tudi kvadrataste. S temi vezeninami na platno so okraševali naramne rute, peče, spodnja krila, žepne robce, zaročne robce, hlače, bele platnene predpasnike, ročaje in naramne trakove bisag. Tudi v Hetésu so bile priljubljene moške in ženske srajce, ki so bile bogato izvezene s tehniko skritega vboda. Kasneje je belo nit pri ženski noši dopolnila rdeča, nato še modra. Moške srajce pa so bile vedno snežno bele. Vezenje platna z belo, nato pa z rdečo nitjo so v 20. stoletju dopolnile tudi druge barve. To pisano vezenje je bilo v Hetésu običajno predvsem za svatbene brisače in starejše ročno tkane prte. Poleg vezenin na platno pa ne smemo pozabiti pisanih vezenin na predpasnikih iz črnega klota in satena, ki so bili spodaj in na robovih izvezeni z nitjo različnih barv in debelin. Najbolj znani so bili lojtrni, čipkasti, zvezdasti in cvetlični motivi. Sredino predpasnika pa so po višini izvezli s tako imenovanim vzorcem bučnega semena.

Politična in kulturna organiziranost madžarske manjšine v Sloveniji se je začela razvijati v 80-ih letih 20. stoletja, na podlagi začetnih prizadevanj v letih okrog 1970. Prekmurski Madžari so se ponovno začeli prebujati. Organizirala so se kulturna društva, obujati so se začeli stari, kmečki običaji. Po ustanovitvi zborov ljudskih pevcev in folklornih skupin se je pokazala potreba tudi po obuditvi stvarne ljudske umetnosti. Na pobudo Magde Bažika je bil v okviru kulturnega društva Čentiba leta 1988 ustanovljen prvi krožek vezenja med prekmurski Madžari, temu pa je še istega leta sledila ustanovitev sekcije v Pincah, januarja leta 1989 pa tudi v Trimlinih. V pre-

tekljih 25 letih so se zapovrstjo ustanovljale nove in nove sekcije za vezenje. Strokovno vodenje teh krožkov so prevzeli ljudski umetni obrtniki iz Zalske in Železne županije. Njihovo delovanje med Madžari v Sloveniji sta tako gmotno kakor moralno, poleg Zavoda za kulturo madžarske narodnosti, ki je bil ustanovljen leta 1994, podpirali tudi skupščini omenjenih županij. Zanimanje za vezenje se je po srečnem naključju srečalo z raziskavami že omenjene dr. Edit Kerecsényi in s pomembnimi aktivnostmi ljudskih umetnih obrtnikov iz Madžarske, ki so pomagali pri reševanju dragocene dediščine. V krožkih vezenja so v začetku bile najbolj priljubljene priložnostne božične in velikonočne vezenine, vezenine za okraševanje stanovanja in meščanska ročna dela. Zahvaljujoč etnografskim raziskavam in angažiranosti ljudskih umetnih obrtnikov, ki so vodili krožke, je dobilo ljudsko vezenje čedalje večjo veljavo, še posebej lastna dediščina, oziroma oživitev in ohranjanje hetiškega vezenja. Tudi strokovnjaki, ki so vodili krožke, so zbirali etnografsko gradivo in opozarjali člane na pomembnost ohranitve starih hetiških ročnih del. Trenutno delujejo krožki vezenja pod vodstvom Ete Török v Čentibi, Pincah in Genterovcih. V Petišovcih in Dolgi vasi ohranjajo dediščino vezenja pod vodstvom Ilone Pulainé Cserti. S pomočjo Anikó Kocsisné Koszorus so ročna dela vzljubila dekleta in žene v Dobrovniku in Radmožancih. Lajosné Orbán poučuje skrivnosti vezenja na Hodošu in v Domanjševcih. Margit Horvát pa pomaga Eti Török pri vodenju krožka v Genterovcih, hkrati pa je tudi mentor sekcij za vezenje pri Društvu lendavskih upokojencev, oziroma sekcij v Murski Soboti, Prosenjakovcih in Gaberju. Olga Jandl pa posreduje svoje znanje ljubiteljicam vezenja na Kapci. Ne smemo pa pozabiti niti strokovnjakinj, kot sta Józsefné Beszprémy in dr. Károlyné Baracska, ki sta prav tako veliko storili za kakovostno delovanje tukajšnjih krožkov. Józsefné Beszprémy je sodelovala pri začetnih korakih dobrovniškega krožka vezenja, dr. Károlyné Baracska pa je sekcijo v Trimlinih uspešno vodila blizu deset let. Trenutno deluje med madžarskim prebivalstvom v Sloveniji 14 krožkov vezenja, ki se zahvaljujoč kakovostnemu delu že lahko pohvalijo tudi z ljudskimi umetnimi obrtnicami iz svojih vrst. Margit Horvát si je ta laskavi naslov pridobila leta 2003, Olga Jandl leta 2007 in Darinka Antolašič leta 2010. Naši ljudski umetni obrtniki aktivno sodelujejo pri poučevanju vezenja in prenašanju te pomembne dediščine na mlajše rodove.

Vloga sekcij vezenja med madžarskim prebivalstvom v Sloveniji je neprecenljiva za ohranitev hetiške noše ter za ohranitev bogate vezeninske dediščine. Članice teh sekcij pa ne ohranjajo le dediščine tukajšnjih Madžarov, temveč ob različnih letnih časih oživljajo tudi druge ljudske spretnosti. Naše vezilje in ljudske umetne obrtnice pa dragocenega koščka hetiške kulture ne ohranjajo le doma, temveč naš sloves ponesejo tudi v svet. Na razstavah, ki jih organizira Zavod za kulturo madžarske narodnosti, s svojimi ročnimi deli zastopajo kulturo Madžarov v Sloveniji na raz-

ličnih mestih Karpatskega bazena. Veliko pomembnih gostov, ki so nas obiskali, se je obogatilo z lepimi rokodelskimi darili. Pozabiti pa ne smemo niti vloge krožkov vezenja v družbi na sploh. Krožki so pomembni forumi skupnosti in kulturnega življenja po vaseh, ki varujejo svoje člane pred osamljenostjo in depresijo. Na krožkih se namreč ne ukvarjajo zgolj s poučevanjem vezenja, ampak se tudi pogovarjajo in družijo, kar neguje dušo. V sekciji so vsi dobrodošli, tam vsi postanejo pomembni. Posamezne razstave vezenin združijo na vasi staro in mlado. Pri obisku krožkov nam postane jasno, da dobiva dejavnost vedno pomembnejšo vlogo tudi na področju medkulturnega dialoga, saj članice niso le Madžarke iz Slovenije, temveč tudi mnoge druge, ne glede na narodnost in prebivališče.

Strokovnjaki so ob raziskovanju dediščine ugotovili, da se tradicija ne prenaša samo z očeta na sina in z matere na hčerko, temveč je pri ohranjanju ljudskega izročila nadvse pomembna tudi vez med starimi starši in vnuki. V današnjem svetu, ko imajo starši, ki preživljajo družino, čedalje manj časa za otroke, je postala vloga starih staršev nepogrešljiva. Babice in bodoče stare mame, ki delujejo v sekcijah za vezenje, bodo imele v prihodnje velikansko vlogo pri ohranjanju madžarskega jezika, identitete in hetiške ljudske tekstilne kulture na narodnostno mešanem območju.

EMBROIDERY SOCIETIES IN MURAVIDÉK

PRESERVING THE TRADITION

It is common public knowledge that tradition is well-worth preserving for generations to come. Regardless of the value we put on tradition, when it is not cherished and without making the effort to preserve it, it can be lost. The different art forms in folklore have attracted the most interest from the public and brought it to the forefront of culture. Poets, writers, artists and scientists have researched and saved these ethnographic treasures in order to learn from them, to be inspired by them – just think of the age of romanticism! The lifestyle, works of art and interest of those artists have helped to preserve quite a few traditional habits, which the people themselves regarded as outdated and something to be ashamed of.

In Slovenia, the autochthonous Hungarian minority is very proud of their Hetési heritage – of the costumes and the embroidery. Nowadays, it is hard to imagine that the treasures of Hetési were almost lost forever. Dr. Edit Kerecsényi, the retired director of the Thúry György Museum of Nagykanizsa rediscovered the treasures of Hetési in 1986 when she expanded her ethnographic research to the Mura region. She studied the ethnographic collections of the Ethnographic Museum of Budapest, the Göcseji Museum of Zalaegerszeg, the Thúry György Museum of Nagykanizsa and seized the opportunity to do a field research of the collections in the Pomurje Museum in Muraszombat and in the Gallery and Museum of Lendava. In the 1980s and 1990s, Dr. Kerecsényi initiated the interest in Hetési textile culture and gained professional recognition of the Hetési folk art and handiwork. At the time Dr. Kerecsényi carried out her research, the Hetési textile culture was not a living tradition - the costumes were not worn; the patterns were not used in embroidery. By the 1930s the Hetési textile culture was overtaken by the bourgeois clothing and housing culture. Fortunately, with the help of a few old ladies and some preserved pieces of clothing, they were able to reconstruct the Hetési pattern.

The most impressive examples of Hetési folklore are the fabrics and the richly embroidered attire. For the Hetési handiwork societies, white-cloth embroidery is the most important and the most used motif. The motifs are mostly freely drawn motifs and flowers. From the 1870s they frequently used simple and elaborate “Subrika” patterns. (the Subrika pattern is a thread, pulled out of a cloth - or any other kind of fabric - and replaced by a coloured thread.) The speciality in Hetési embroidery is

the hole motif, that can be round or square. With it they adorned cambric shawls, (pacsá), underskirts, hand scarves, engagement scarves, trousers, white cambric aprons and the handles and shoulder straps of haversacks.

In Hetési handiwork, the so-called “hidden” needle-work technique was the favourite technique used to embroider the shirts of both men and women. Later, they used red and blue thread for the attire of women; however the men’s shirts remained snow-white. The white attire, embellished with red became more colourful in the 20th century. The colourful motif was used on towels, given as a gift at weddings, and cambric pinafore dresses. One mustn’t forget that, besides using linen, they also used wool for embroidery. One of the most recognizable motifs was embroidered onto aprons made of “klott, pergál” and satin, where multiple coloured threads of various thicknesses were used for embroidering the bottom and the hem of the fabric. The best known motifs were the “ladder, lace, star, circle and rose”. Onto the middle of the apron was embroidered the motif of the pumpkin seed.

In the second half of the 1980s, numerous Embroidery Societies were formed by the Hungarian minority. The Embroidery Societies were mentored by the professional folk artists from the counties of Zala and Vass. These professional folk artists were financially and morally supported by the Institute for the Culture of the Hungarian National Community, which was founded in 1994, and the Assembly of the counties of Zala and Vass. The Hungarian minority and its Embroidery Societies had begun to show an interest in their Hetési heritage and the research of Dr. Edit Kerecsényi. The members of the Embroidery Societies started to employ the Hetési folk art motifs. By doing so, they greatly contributed to the re-discovery and the preservation of the Hetési textile culture. The professional folk artists that were mentoring the societies also researched the Hetési culture and encouraged the members to use the motifs, and taught them about the importance of their Hetési heritage.

At the moment, there are Embroidery Societies in Csente, Pince and Göntérháza and their mentor is Eta Török. In Petesháza and Hosszúfalu the members are mentored by Pulainé Cserti Ilona. In Radamos and Dobronak the societies’ mentor is Kocsisné Koszorús Anikó, and the mentor in Hodos and Domonkosfa is Orbán Lajosné, who teaches and inspires the members of their Embroidery Society.

Our own Margit Horvát is helping Eta Török with the mentoring of the Society in Göntérháza and is the mentor of the Embroidery Society of the Retirement Home of Lendva, and the Society of Embroidery in Muraszombat, Pártosfalva and Gyertyános. Olga Jandl is passing-on her knowledge as the mentor of the Society in Kapca. We must not forget the professional folk art mentors, Beszprémy Józsefné and Dr. Baracska Károlyné who contributed their knowledge so that the afore-mentioned

societies can reach the high-set professional standards. Beszprémy Józsefné helped the founding of the Society in Dobronak and Dr. Baracska Józsefné mentored the Society of Hármasmalom.

In the Hungarian minority in Slovenia there are 14 societies whose professional standards are owed to the professional folk artists from Muravidék.

Margit Horvát won the Handicraft Artist Award in 2003, Olga Jandl in 2007 and Darinka Antolašić in 2010.

The professional folk artists help teach and preserve the Hetési handiwork and embroidery culture so it will not be lost to future generations. The Embroidery Societies in Muravidék have an invaluable role in preserving the Hetési textile culture. The societies also have an important role in the cultural life of the villages, helping the elderly to not feel lonely and depressed. They also play a vital role in preserving the Hungarian language, identity and the Hetési heritage in Muravidék.

IRODALOM

- BALOGH Jánosné HORVÁTH Terézia – BESZPRÉMY Józsefné
1996 Textíliák. In: GRÁFIK Imre (szerk.): Vas megye népművészete. Szombathely. 128-156.
- BELLOSICS Bálint
1897 A hetési faház. Ethnographia VIII. 88-103.
1903 A hetési magyarság viselete. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának Értesítője. IV. 9. szám. 273-280.
- BENCE Lajos (szerk.)
É.n.(2007) Zala Vármegye bortörténete. H.n. (Lenti)
- BIHAR Mária – LENDVAI Kepe Zoltán
2002 „Ige-mige madárnak szárnya alatt...” Archaikus népi imádságok Hetésből. Muratáj. 2001/2. Lendva. 184-195.
- BÍRÓ Friderika
1988 Göcsej. Budapest
- BÍRÓ László – TÖRÖK András
1989 Zalai népi művészek. Zalaegerszeg
- DOMANOVSKY György
1983 Előszó. In: Mai magyar népi iparművészet. Budapest. 5-11.
- FLÓRIÁN Mária
1996 Hogyan öltözködött a Vas megyei köznép? In: GRÁFIK Imre (szerk.): Vas megye népművészete. Szombathely. 157-195.
1997 Öltözködés. Magyar Néprajz IV. Anyagi kultúra 3. Életmód. Budapest. 587- 768.
- GÖNCZI Ferencz
1914 Göcsej s kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése. Kaposvár
- GRÁFIK Imre
1996 Vas megye – Történelem, táj és ember. In: GRÁFIK Imre (szerk.): Vas megye népművészete. Szombathely. 9-28.
- HALÁSZ Albert
1999 Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken. Lendva
- KEPÉNÉ BIHAR Mária – LENDVAI KEPE Zoltán
2006 A hetési népi textilkultúra. Kultura hetiškega ljudskega tekstila. Lendva.

KERECSENYI Edit

- 1975 Zala megye népi hímzései. I. Zalai fehérhímzések. Budapest
1997 Akapcai „fakonty” – miként kontyolták a hetési asszonyokat? In: Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények. Szombathely. 57-61.
1998 Ženska noša iz 19. stoletja iz madžarskih vasi v okolici Lendave v etnološki zbirki Pokrajinskega muzeja Murska Sobota. In: Zbornik soboškega muzeja 5. Murska Sobota. 37-63.
1999a A lendvai néprajzi gyűjteményről és a gyűjtőutak eredményeiről. Néprajzi Látóhatár. VIII. évf. 1-4. szám. 61-73.
1999b Hetési női viseletek és hímzések a Muraszombati Múzeum gyűjteményében. Zalaegerszeg.
2002 A lendvidéki (hetési) magyar férfiak vászonviselete. Zalaegerszeg

KERÉKGYÁRTÓ István

- 1985 Az amatőr népművészeti mozgalom a mában. In: BALASSA M. Iván (szerk.): Népi díszítőművészetünk időszerű kérdései II. Budapest – Pécs. 37-40.

KOCSISNÉ KOSZORÚS Anikó – KONRÁD Lajos

- 2001 Hetési női viseleti hímzések a lendvai-, a muraszombati-, a zalaegerszegi múzeumok és magángyűjtők anyagából. Zalaegerszeg

KRESZ Mária

- 1956 Magyar parasztviselet (1820-1867) I-II. Budapest
1980 A népi iparművészet múltja és jövője. In: VARGA Marianna – M. SZABÓ Mária Róza (szerk.): Népi iparművészetünk időszerű kérdései I. Budapest. 34-40.

LENDVAI KEPE Zoltán

- 2000 Hetés a népszámlálási és gazdasági adatok tükrében. Néprajzi Látóhatár IX. 1-2. szám. 147-154.
2005 Adalékok Hetés településnéprajzához. Határjáró. Tanulmányok Juhász Antal köszöntésére. Szeged. 235-255.

MAGYAR Zoltán

- 2010 Muravidéki népmondák. Lendva

MÓD László – SIMON András

- 2002 A hajtástól az újborig. Lendva

PŠAJD, Jelka

- 2005 Hetiške tkanine in vezene. Murska Sobota

SZENTMIHÁLYI Imre

- 1960 Mángorlás a hetési - Zala megye - községekben. NMEA 6722
1977a A történeti Hetés. Ethnographia LXXXVIII. 412-436.
1977b Hetés és Lendva-vidék néprajzi sajátosságai. Zalai Gyűjtemény 7.
Zalaegerszeg

SZOLNOKY Lajos

- 1991 A kender, a len és a gyapjú népi feldolgozása. Magyar Néprajz III.
Kézművesség. Anyagi kultúra 2. Budapest. 341-369.

TANTALICS Béla

- 1997 Zalaszombatfa története. Lenti

TÖRÖK Eta

- 1989 Zalai ingminták, ingszabások I. Zalaegerszeg

ŽAGAR, Janja

- 2004 Pokrivala. Ljubjana

RÖVIDÍTÉSEK

- GML EA = A Lendvai Galéria és Múzeum Etnológiai Adattára
MMIK = Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ
NMEA = Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattára
hrv. = horvátul
szlv. = szlovénul

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

746.3(497.4=511.141)
391(497.4=511.141)

KEPÉNÉ Bihar, Mária

Hagyományörző hímző szakkörök a Muravidéken / Kepéné Bihar
Mária, Lendvai Kepe Zoltán ; [fotók Baumgartner Dubravko, Lendvai
Kepe Zoltán, Szolarics Nad Klára ; fordítás szlovén nyelvre Novak
Császár Jolán, fordítás angol nyelvre Lidija Kreft]. - Lendva :
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2012. - (Hogy ne menjen
feledésbe ; 2)

ISBN 978-961-6232-47-0
1. Lendvai, Kepe Zoltán

260483072

Magyar
Nemzetiségi
Művelődési
Intézet
Lendva